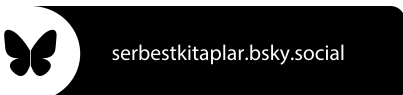
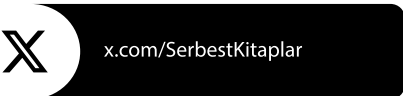

Demokrasi ve Eleştirileri

Johan Skytte Ödülü sahibi

Robert A. Dahl

Çeviren: Necdet Yıldız

Robert A. Dahl
Demokrasi ve Eleştirileri
Democracy and Its Critics

Çeviren: Necdet Yıldız

Serbest Kitaplar: 57
ISBN 13: 978-625-92706-5-4

3. Baskı: Mart 2026
1 ve 2. Baskılar: 1993-1996
(Türk Siyasi İlimler Derneği-Türk Demokrasi Vakfı, Yetkin Yayınları)

Copyright © 1989, Yale University
Bu kitabın orijinali *Democracy and Its Critics* başlığıyla
Yale University Press tarafından yayınlanmıştır.

Kapak Tasarımı: Furkan Şener (furkansener.com)
Kapak Görseli: Jacques-Louis David, "Socrates'in Ölümü" (1787)
Yayına Hazırlayan: Selçuk Durgut
Sayfa Tasarımı: Serbest Kitaplar

Baskı: Meteksan Matbaacılık ve Teknik San.Tic. A.Ş. • Sertifika No: 46519

ROBERT A. DAHL

1915'te ABD'de doğan Dahl, lisans eğitimini Washington Üniversitesi'nde, doktora derecesini ise 1940 yılında Yale Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Akademik kariyerinin neredeyse tamamını Yale Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde geçiren Dahl, burada üniversitenin en prestijli akademik unvanı olan Sterling Profesörü olarak uzun yıllar görev yapmıştır.

Siyaset biliminde davranışsalci ekolün ve çoğulculuk (pluralism) teorisinin en önemli temsilcilerinden biri olarak; iktidarın doğası, siyasal katılım, muhalefet süreçleri ve demokratik kurumların işleyişi üzerine disiplini şekillendiren çalışmalar yürütmüştür. Özellikle ideal demokrasi ile gerçekleşmiş siyasal sistemler arasındaki farkı ortaya koymak ve modern temsili demokrasileri analiz etmek amacıyla geliştirdiği "Poliarşi" kavramı, siyaset bilimi literatürünün merkezine yerleşmiştir.

Kariyeri boyunca çok sayıda temel esere imza atan yazarın başyapıtları arasında; yerel iktidar ilişkilerini incelediği *Who Governs?* (1961), siyasal muhalefetin ve demokratikleşmenin koşullarını incelediği *Polyarchy* (1971) ve demokratik sürecin felsefi ve pratik temellerini kapsamlı bir sentez ile sunduğu *Democracy and Its Critics* (1989) yer almaktadır.

Amerikan Siyaset Bilimi Derneği (APSA) eski başkanlarından olan Robert A. Dahl, alana yaptığı üstün katkılardan ötürü 1995 yılında siyaset biliminin Nobel'i kabul edilen Johan Skytte Ödülü'ne layık görülmüştür. Dahl 2014 yılında 98 yaşında hayatını kaybetmiştir.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜRLER	17
GİRİŞ	19

KISIM I: MODERN DEMOKRASİNİN KAYNAKLARI

1. İLK DÖNÜŞÜM	29
Yunan Perspektifi	30
<i>Polis</i> 'in Doğası	30
Demokrasinin Doğası	32
Görüşün Özeti	34
Sınırlar	36
2. İKİNCİ DÖNÜŞÜME DOĞRU	40
Cumhuriyetçi Gelenek	40
Temsili Yönetim	44
Siyasî Eşitliğin Mantığı	46

KISIM II: MUHALİF ELEŞTİRİLER

3. ANARŞİZM	51
Sav	52
Dört Varsayım	53
Beş Sonuç	55
Wolff'un Anarşizmi Savunusu	56
Devlet	56

Sorumluluk ve Ahlakî Özerklik	57
Özerklik ile Devlet Arasında	57
Anarşizmin Bir Eleştirisi	57
Zorun Haklılaştırılabilirliği Üzerine	58
Devlete Olan İhtiyaç Üzerine	60
Wolff'un Savına Yönelik İtirazlar	61
İtaat Üzerine	63

4. KORUYUCULUK 66

Koruyuculuk Lehindeki Görüşler	67
Paylaşılan Üç Varsayım	69
Koruyuculuk ve Meritokrasi	70
Niteliklilerin Nitelikleri	71
Ahlakî Yetkinlik	73
Araçsal Yetkinlik	75
Uzmanlaşma İhtiyacı	76
Tarihsel Deneyim	77

5. KORUYUCULUĞUN BİR ELEŞTİRİSİ 80

Bilgi	80
Ahlakî Bilgi	81
Araçsal Bilgi	82
Siyasa (Politika) Yapıcılar Olarak Uzmanlar	84
Bilgi: Genel Yarar	86
Kamusal Yarar: Organik mi, Kişi-Merkezli mi?	87
Bir Toplam Olarak Değil, Sistem Olarak Cemaatler	88
Özel Çıkarlar ve Kolektif Çıkarlar	89
Kolektif Kararlar: Bileşim Sorunu	89
Risk, Belirsizlik ve Ödünleşim	90
Erdem	91
Tarihsel Deneyim	92
Filozoflar Neden Kral, Krallar Neden Filozof Olmamalı?	93

KISIM III: BİR DEMOKRATİK SÜREÇ TEORİSİ

6. GEREKÇELENİRME 96

Her Şey Hesaba Katıldığında En İyi Uygulanabilir Sistemi Üretme Eğilimi Olarak Demokrasi	96
--	----

Özel Eşitlik Fikri	97
Özel Eşitlik Fikrinde İki Zayıflık	100
Gerçekleştirilebilir Azamî Özgürlük İçin Bir Araç Olarak Demokrasi	102
Genel Özgürlük	102
Kendi Kaderini Tayin Özgürlüğü	102
Ahlakî Özerklik	104
İnsan Gelişiminin Aracı Olarak Demokrasi	105
Kişisel Çıkarların Korunmasında Bir Araç Olarak Demokrasi	106

7. KİŞİSEL ÖZERKLİK 110

Güçlü Eşitlik İlkesi	110
Güçlü İlke: Bir Ön Yorum	110
Kişisel Özerklik Varsayımı	113
Diğerinin Dezavantajlı Konumu	114
Çıkarlar ve İnsan Deneyimi	116
Kişisel Özerklik ve Kişisel Gelişim	118
Kişisel Özerklik ve Kendi Kaderini Tayin	118
Güçlü İlkenin Yeniden İfadesi	118

8. BİR DEMOKRATİK SÜREÇ TEORİSİ 120

Bir Siyasal Düzenin Varsayımları	120
Demokratik Bir Siyasî Düzeni Haklılaştıran Varsayımlar	122
Demokratik Sürecin Ölçütleri	122
Etkili Katılım	123
Belirleyici Aşamada Oy Eşitliği	123
Aydınlanmış Anlayış	125
Gündemin Kontrolü	126
Neden Fırsat Eşitliği?	128
Teorideki Sorunlar	129

9. KAPSAYICILIK SORUNU 133

Yurttaşlık: Tümüyle Koşula Bağlı Bir Statü	134
Kategorik Bir Hak Olarak Yurttaşlık	136
Yetkinlik Koşuluna Bağlı Bir Şey Olarak Yurttaşlık	138
Bir Kapsayıcılık Ölçütü	140
Kategorik İlkenin Değiştirilmiş Bir Biçimi Mi?	141
Kapsayıcılık İçin Bir Gerekçe	143
Demokratik Süreç Teorisi	144

KISIM IV: DEMOKRATİK SÜRECİN SORUNLARI

10. ÇOĞUNLUK KURALI VE DEMOKRATİK SÜREÇ	147
Ön Hazırlıklar	148
Çoğunluk Kuralının Dört Gerekçelendirme Tarzı	150
Kendi Kaderini Tayin İmkânının Azamileştirilmesi	150
Akla Uygun Gerekliklerin Zorunlu Bir Sonucu Olarak Çoğunluk Kuralı	151
Doğru Kararları Üretme Olasılığı Daha Yüksek	154
Faydayı Azamileştirmek	155
Zorluklar	157
İkiden Fazla Alternatif Varsa	157
Döngüsel Çoğunluklar	158
Gündemi Kontrol Etmek	159
Sınır Sorunları	160
Çoğunluk Kuralının Gerçek Dünyada Zayıflaması	162
Çoğunluk Kuralı Ortalama Faydayı Azamileştirir mi?	164
Sorunlar Karşısında Tarafsızlık	165
11. DAHA İYİ BİR ALTERNATİF VAR MI?	167
Nitelikli Çoğunluklar	167
Sınırlı Demokrasi	168
Yarı-koruyuculuk sistemi	169
Çoğunluk Tiranlığına Karşı Azınlık Tiranlığı ⁶	169
Demokratik Ülkelerde Çoğunluk kuralı	170
Çoğunluk kuralı, Demokratik Pratikte Neden Demokratik Teoride Olduğundan Daha Az Popülerdir?	174
12. SÜREÇ (USÛL) VE ÖZ (ESAS)	177
Yanlış Anlaşılan Bazı Kavramlar	178
Eşit Dikkate Alma İlkesi'ne Karşı Demokratik Süreç	181
Demokratik Sürecin Ayrılmaz Parçası Olan Değerler Üzerine İddialar	182
Çoğunluk Kuralı	182
Haklar	183
Çıkarlar, Aydınlanma ve Özgür Tartışma	188
13. SÜREÇ SÜRECE KARŞI	191
Demokratik İşleyişte Kaçınılmaz Kusurlar	192
Demokratik Sürecin Dışında Yer Alan, Ancak Süreç İçin Gerekli Olan Hak ve Değerlerin İhlali	193

Demokratik Süreç İçin Zorunlu Olmayan Çıkarlar	195
Bunu Nasıl Bilebiliriz?	195
Hangi Çıkarlar Demokratik Sürecin Üzerindedir?	197
Bazı Süreçler	199
Demos'u Genişletmek veya Daraltmak	199
Oy Verme, Seçim ve Yasama Usûlleri	200
Kamuoyunun Evrimi	202
Yarı-Koruyuculuk Çözümleri	203
14. BİR HALK NE ZAMAN DEMOKRATİK SÜRECE HAK KAZANIR?	209
Birim Sorunu	209
İki Çözumsuzluk	212
Her Halk Kendisini Tanımlar	212
Mutlak Bir Hak Olarak Siyasî Özerklik	212
Federalizm	213
Federalizm ve Demokratik Düşünceler	213
Gündem Sorunu	214
Federalizm ve Çoğunluk İlkesi	218
Daha Büyük, Daha İyi mi?	221
Demokratik Birimin Ölçütleri	224

KISIM V: DEMOKRASİNİN SINIRLARI VE İMKANLARI

15. İKİNCİ DEMOKRATİK DÖNÜŞÜM	228
Dönüşüm	228
Sekiz Sonuç	230
Temsil	230
Sınırsız Genişleme	232
Katılımcı Demokrasinin Sınırlandırılması	232
Çeşitlilik	232
Çatışma	233
Poliarşi	233
Toplumsal ve Örgütsel Çoğulculuk	234
Bireysel Hakların Genişlemesi	234
Poliarşi	236
Poliarşinin Kurumları	236
Poliarşi ve Demokrasi	237
Poliarşiyi Değerlendirmek	237

16. DEMOKRASİ, POLİARŞİ VE KATILIM 240

17. POLİARŞİ NASIL BAZI ÜLKELERDE GELİŞTİ DE DİĞERLERİNDE GELİŞMEDİ? 247

Poliarşinin Gelişmesi	249
Teorik Değerlendirmeler	256

18. POLİARŞİ NEDEN BAZI ÜLKELERDE GELİŞTİ DE DİĞERLERİNDE GELİŞMEDİ? 259

Şiddete Dayalı Cebir Araçlarının Sivil Denetimi	259
Askerî Örgütlenme ve Tekniklerin Siyasal Sonuçları	260
Zoru Ehlileştirmek	263
Modern, Örgütsel Açından Çoğulcu Bir Toplum	266
Bir MDÇ Neden Poliarşi için Elverişlidir?	267
Çekinceler	268
Alt-Kültürel Çoğulculuğun Sonuçları	270
Çekinceler	270
Bir Çözüm Olarak Ortaklaşmacı Demokrasi	271
Ortaklaşmacı Demokrasinin Özellikleri	272
Elverişli Koşullar	273
Alternatif Çözümler?	275
Poliarşi, Kültürel Olarak Bölünmüş Ülkelerde Neden Sıklıkla Başarısız Olur?	276
Siyasî Eylemcilerin İnançları	276
Poliarşinin Meşruluğu	277
Siyasî Kültür	278
Yabancı Etkisi veya Denetimi	279
Dünya Çapında Demokrasi Olasılıkları	279

19. AZINLIK TAHAKKÜMÜ KAÇINILMAZ MIDIR? 281

Azınlıklar Neden ve Nasıl Yönetir?	283
Kim, Kimi, Nasıl ve Neden Yönetiyor?	285
Eleştiri	287
Azınlık Tahakkümü Teorileri Doğrulanabilir veya Yanlışlanabilir mi?	288
Zorlama (Cebir), İkna, Doktrin Aşılama	290
Husumet, Rekabet ve Yönetmenin Bedeli	292
Yönetenler ile Yönetilenler Arasındaki Kontrol Zincirinin Halkaları	293
Kanıt Sorunu	295

20. ÇOĞULCULUK, POLİARŞİ VE KAMU YARARI 297

Kamu Yararı Fikri	297
Başlangıç Varsayımları	298
Bir Normatif İdeal Olarak Kamu yararı	299
Felsefi Güçlükler	299
Reçetelerin Çok Sınırlı veya Çok Genel Olması	300
Makul Ölçütler Birbiriyle Çatışır	302
Tarihsel Bir Fenomen Olarak Kamu Yararı	303
Çoğulculuk ve Kamu Yararı	306
Hangi Kamunun Kamusal Yararı?	309
Çoğulculuk ve Poliarşi Kamu Yararını Gerçekleştirebilir mi?	311

21. SÜREÇ VE ÖZ OLARAK KAMU YARARI 317

Kaybolmuş Bir Geleneğe Geri Dönüş	317
Küçük Cemaate Geri Dönüş	319
Değişen Ekonomik Yapılar	320
Arayışı Terk Etmek: Toplumsal ve Kültürel Görecilik	321
Hem Öz, Hem de Süreç Olarak Ortak İyi	324

KISIM VI: ÜÇÜNCÜ BİR DÖNÜŞÜME DOĞRU

22. YARININ DÜNYASINDA DEMOKRASİ 328

Demokratik Olmayan Ülkelerde Demokrasi Beklentileri	330
Poliarşinin Geleceğine Dair Senaryolar	330
Demokrasi Dışı Rejimler Üzerine Düşünmek	333
Siyasî Yaşamın Ölçeğindeki Değişimler	334
Özerk Demokratik Devlet Efsanesi	336
Uyarılama Stratejileri	337

23. İLERİ DEMOKRATİK BİR ÜLKE İÇİN TASLAKLAR 339

İleri Demokratik Bir Ülkenin Ekonomik Düzeni Üzerine Düşünceler	341
Çatışan Teorik Yaklaşımlar	342
Ekonomik Teşebbüslerin Yönetimi	344
Ekonomik Teşebbüslerde Demokratik Süreç Haklılaştırılabilir mi?	345
Demokrasi, Azınlık Tahakkümü ve Modern Koruyucular	350
Karmaşıklık ve Demokratik Süreç	353
Demokrasi mi, Koruyuculuk mu?	354
Poliarşi III'te Yurttaşlık	356

SONNOTLAR	359
EK	380
KAYNAKÇA	381
DİZİN	389

TABLolar

Tablo 0.1: Demokratik Süreçle İlgili Bir Teorinin Bazı Boyutları	25
Tablo 11.1: 22 İstikrarlı Poliarşide Çoğunlukçu ve Çoğunlukçu-Olmayan Sistemler	172
Tablo 11.2: Ulusal Referandumlar (1945-1980)	173
Tablo 11.3	173
Tablo 12.1: Usûlî ve Özsel Adalet	180
Tablo 15.1: Poliarşi ve Demokratik Süreç	238
Şekil 17.1: Sınırlı Seçme Hakkı ile Tam Seçme Hakkına Dayanan Poliarşiler	251
Tablo 17.2: Poliarşilerin (Erkek veya Tam) ve Poliarşi Olmayanların Sayıları	254
Tablo 17.3: 168 Ülkenin, Yaklaşık Olarak 1981-85 Arasındaki Tasnif	255
Şekil 17.2: Poliarşi Olmayan Rejimlerden Geçiş Süreçleri	258

TEŞEKKÜRLER

BU KİTAP UZUN YILLARDIR HAZIRLANIYORDU. HATTA BELKİ DE, BENİM bile tam olarak farkında olmadığım bir şekilde, birkaç yıl önce “Demokrasi ve Eleştirileri” başlıklı bir lisans dersi vermeye başladığımdan beri oluşum halindeydi. Daha sonra bu konuyu lisansüstü öğrenciler için ayrı bir seminer olarak verdim. Bu başlığı ben bulmuş olmayı dilerdim, ancak ne yazık ki bu fikir bana ait değil. Bu başlıkla bir ders, ben üstlenmeden önce, Yale’de bir süredir okutuluyordu. Merhum Profesör Louis Hartz da Harvard’da biraz benzer bir başlık altında bir ders vermişti. B. F. Skinner’ın, demokratik olmayan cumhuriyeti *Walden Two*’daki baş koruyucu Frazier’a şunları söyletirken aklından geçen şey, belki de Hartz’ın dersiydi:

“Sanırım okuyucuya tüm hikayeyi anlatsanız iyi olur,” dedi Frazier. Ne de olsa, budala bir profesörün kitabınızı bir siyaset bilimi dersinde ek okuma olarak vereceğini öngörmelisiniz. Demokrasinin Eleştirileri gibi bir şey işte. Açık olsanız iyi olur. (Skinner 1948, 263)

Her ne olursa olsun, son on yılda yazdıklarımın çoğunda, bu kitapta tartışmayı amaçladığım sorunlar üzerinde bilinçli olarak çalışıyordum. Sonuç olarak, daha önce yayınlanmış yazılarımdan bir bölümün, burada söylemek istediklerime oldukça yakın olduğunu hissettiğim her yerde, nadiren revizyonsuz kalsa da, hiç çekinmeden o kısmı aynen aldım. Bununla birlikte, sadece birkaç istisna dışında, kendi yayınlarıma atıfta bulunmadım; bunun yerine, bu metindeki bölümlerin uyarlandığı önceki çalışmalarımı ekte listeledim.

Teşekkür borcum o kadar büyük ki burada sadece birkaçından bahsedebiliyorum. Okuyucu için en büyük ve en tükenmez borcumun Sokrates’ten bu yana demokrasi üzerine bitmek bilmeyen tartışmalara katılmış olan olağanüstü düşünürlere olduğu aşikardır. Onlar olmasaydı bu kitap olmazdı ve olamazdı da...

Sokrates ve ondan sonra gelenlerle ilk karşılaşmamdan kısa bir süre sonra, bir diğer uzun süreli borcun altına girmeye başladım: birinci sınıf öğrencilerinden ileri düzey doktora adaylarına kadar, hem lisans hem de lisansüstü öğren-

cilerime olan borcumun. Onlar beni eski sorunlar hakkında yeniden düşünmeye teşvik ettiler, fikirlerimi derinleştirmeye ve netleştirmeye zorladılar ve hiç de seyrek olmayan bir şekilde bana yeni kavrayışlar sağladılar. Daha önce de belirttiğim gibi, bu kitabın argümanını sistematik olarak şekillendirmeye ilk olarak lisans ve lisansüstü seminerlerimde ve derslerimde başladım.

Taslakların şu veya bu bölümünü okuyup yorumlayan meslektaşlarıma olan borcum büyüktür. Onları burada belirtmek katkıları için yetersiz bir takdir olsa da, her birini daha ayrıntılı olarak anmak zaten uzun olan kitabın sınırlarını zorlayacaktır. Bruce Ackerman, David Braybrooke, David Cameron, James Fishkin, Jeffrey Isaac, Joseph La Palombara, Charles E. Lindblom, David Lumsdaine, Jane Mansbridge, Barry Nalebuff, J. Roland Pennock, Susan Rose-Ackerman, James Scott, Rogers Smith, Steven Smith, Alan Ware ve Robert Waste'e çok teşekkür ederim.

Adlarını andığım kişileri ortaya çıkan eserin sorumluluğundan muaf tutan o mutat uyarıyı yapsam da, dürüstlük gereği şunu vurgulamalıyım: Onların yorum ve eleştirileri yalnızca önemli değişiklikler yapmamı sağlamakla kalmadı, aynı zamanda eminim ki daha iyi bir kitap yazmama da vesile oldu.

Ayrıca Michael Coppedge ve Wolfgang Reinecke'nin araştırmaları da 16. ve 17. Bölümler'e büyük katkı sağlamıştır.

Son olarak, Yale University Press'ten Marian Ash'in mükemmel editörlüğüne bir kez daha teşekkür etmekten mutluluk duyuyorum.

GİRİŞ

ESKİ ÇAĞLARDAN BERİ İNSANLAR, ÜYELERİN BİRBİRİNİ SİYASAL AÇIDAN eşit gördüğü, kolektif egemenliğe sahip olduğu; kendilerini yönetmek için gereken tüm kapasite, kaynak ve kurumlara erişebildiği bir siyasal sistem hayal etmişlerdir. Bu fikir ve onu somutlaştıran uygulamalar, M.Ö. 5. Yüzyıl'ın ilk yarısında Antik Yunanlar arasında doğdu. Sayıca az olmalarına ve yeryüzünün çok küçük bir parçasını işgal etmelerine rağmen Yunanlar, dünya tarihinde istisnai bir etki yarattılar. Benim "birinci demokratik dönüşüm" olarak adlandırdığım süreci, yani azınlığın yönetiminden çoğunluğun yönetimine geçişi başlatanlar Yunanlar, özellikle de Atinalılardı. Yunanlara göre demokrasinin düşünülebilecek tek mekanı elbette kent-devletiydi.

Çoğunluğun yönetimine dair bu olağanüstü kavrayış, uzun süre ortadan kayboldu. Dünya halklarının sadece küçük bir azınlığı, siyasî gerçekliği bu zorlu gerekliliklere uyarlamaya çalıştı ve başardı. Yine de bu erken vizyon, siyasî hayal gücünü büyüleme ve ideal ama erişilebilir bir siyasal düzenin gerçek hayatta daha tam olarak hayata geçirilebileceği umudunu besleme gücünü hiç yitirmedi.

Çoğunluğun yönetimi fikri Atina'da ve diğer Yunan kent devletlerinde siyasî yaşamı dönüştürürken, yaklaşık aynı dönemde Roma kent-devletinde de kök saldı. Romalılar kent sınırlarını aşıp İtalyan Yarımadası'nı, nihayetinde Avrupa ve Akdeniz'in büyük bölümünü fethetmeye başladıktan çok sonra bile, Roma Cumhuriyeti'nin siyasî kurumlarının, küçük kent-devletinin o özgün kalıbını yansıtmaya devam etmesi, demokrasiyi anlamamız açısından son derece önemlidir. Cumhuriyet yönetiminin yerini Sezar ve Augustus'un almasından yaklaşık bin yıl sonra, halk yönetimi Ortaçağ ve Rönesans İtalyası'nın kent devletlerinde yeniden ortaya çıktı.

Ancak ulus-devlet, kent-devletini hükümsüz kıldı. İkinci bir demokratik dönüşümle demokrasi fikri, kent-devletinden çok daha büyük bir ölçeğe, ulus-devlet ölçeğine taşındı. Bu dönüşüm, radikal biçimde yeni bir dizi siyasî kurumun doğmasına yol açtı. İşte bir bütün olarak ele alındığında yaygın olarak "demokrasi" diye adlandırdığımız şey, bu yeni kurumlar bütünüdür.

Peki şimdi üçüncü bir dönüşüm mümkün mü? Mümkünse bile, bunu başarmaya çalışmalı mıyız? Bu kitaptaki tartışmaya yön veren sorular bunlardır. Bu soruları yanıtlamak için sadece demokrasinin neden arzu edilir olduğunu değil, sınırlarının ve imkanlarının neler olduğunu da anlamamız gerekir. Sınırları gözümüzde büyütürsek denemekten vazgeçeriz; hafife alırsak da muhtemelen dener ve başarısız oluruz. Tarihten her iki duruma dair sayısız örnek çıkarmak mümkündür.

Bugün demokrasi fikri evrensel bir popüleriteye sahip. Çoğu rejim, kendisini tanımlarken “demokrasi” unvanında hak iddia ediyor. Bunu yapmayanlar ise genellikle, kendi demokratik olmayan yönetimlerinin nihaî “demokrasiye” ulaşmak için zorunlu bir ara aşama olduğunu savunuyor. Günümüzde diktatörler bile, meşruiyet kazanmak için demokrasi söyleminden bir iki tutam serpiştirmenin vazgeçilmez olduğuna inanıyor gibi görünüyor.

Demokratik fikirlerin kabul edilebilirliğindeki bu benzeri görülmemiş küresel genişlemenin, bir demokrasi savunucusu tarafından hoş karşılanmaması tuhaf görünebilir. Ancak her anlama gelen bir terim, aslında hiçbir şey ifade etmez. Sınırlı ve belirli bir anlama sahip olmaktan çıkan “demokrasi”, artık popüler bir fikrin muğlak bir tasdikine dönüşmüş durumda.

Demokrasinin günümüzde ne anlama geldiğine dair kafa karışıklığının önemli bir nedeni, bu kavramın binlerce yıl içinde gelişmiş olması ve çeşitli kaynaklardan türemiş olmasıdır. Bizim demokrasiden anladığımız şey, Perikles zamanındaki bir Atinalının anladığı şey değildir. Yunan, Roma, Ortaçağ ve Rönesans kavramları, sonraki yüzyılların kavramlarıyla harmanlanarak, çoğu zaman derin tutarsızlıklar içeren bir teori ve pratik karmaşası yaratmıştır.

Dahası, demokratik fikir ve uygulamalara yakından bakıldığında, kesin çözümlü olmayan pek çok sorunla karşılaşmak kaçınılmazdır. Demokrasi kavramı, eleştirmenlere her zaman bolca malzeme vermiştir. Eleştirmenler kabaca üç gruba ayrılır:

- Platon gibi, demokrasinin mümkün olsa bile özünde istenmeyen bir şey olduğuna inandıkları için ona temelden karşı olanlar;
- Robert Michels gibi, arzu edilebilir olsa da gerçekleşmesinin özü itibarıyla imkansız olduğuna inandıkları için temelden karşı olanlar;
- ve demokrasiye sempati duyan, onu sürdürmek isteyen ancak yine de bazı önemli açılardan onu eleştirenler.

İlk ikisine karşı eleştirmenler, üçüncüsüne ise dost eleştirmenler diyebiliriz.

Bu kitaptaki amacım, içinde yaşadığımız veya yakın gelecekte yaşamamız muhtemel dünyaya uygun bir demokratik teori ve pratik yorumu –demokrasinin sınırları ve imkanları da dahil olmak üzere– ortaya koymaktır. Ancak demokrasinin hem karşıt hem de dost eleştirmenlerinin ortaya attığı temel sorunları adil bir şekilde ele almadıkça, bu tür bir yorumun tatmin edici olabileceğine inanmıyorum.

Eleştirmenlerin sıklıkla odaklandığı noktalar, demokrasi savunucularının ihmal etmeye, hatta daha kötüsü gizlemeye meyilli olduğu sorunlardır. Kabaca “demokrasi teorisi” diyebileceğimiz şey –ki bu terim hakkında birazdan söyleyeceklerim var– eleştirel olmayan savunucuların irdelemekten kaçındığı, hatta bazen açıkça kabul etmekten çekindiği varsayımlara ve öncüllere dayanır. Bu yarı saklı öncüller, sorgulanmamış varsayımlar ve kabul edilmemiş dayanaklar, açık ve kamusal demokrasi teorilerinin peşini bırakmayan, belli belirsiz algılanan bir gölge teori oluşturur.

Örnek olması ve ilerideki argümanlara hazırlık teşkil etmesi adına, demokrasinin gölge teorisinin bir parçasını oluşturan ve açık teorilerde gizlenen birkaç temel soruna değineyim. Bu sorunların birçoğu daha işin başında mevcuttu. Örneğin, temel “halkın yönetimi” fikrini ele alalım. M.Ö. 5. Yüzyıl’ın ortalarında Yunanlar, yeni siyasî yaşam anlayışlarını ve bunun birçok kent-devletinde doğurduğu uygulamaları tanımlamak için *demokratia* kelimesini kullanmaya başladılar. Kelimenin kök anlamı yeterince basit, hatta apaçık olsa da –*demos* (halk) ve *kratia* (yönetim veya otorite), yani “halkın yönetimi” – bu köklerin kendisi can alıcı sorular doğurur: “Halkı” kimler oluşturmalıdır ve onların “yönetmesi” ne anlama gelir?

“Halk”ı tam olarak neyin oluşturduğu sorusu çifte belirsizlik taşır ve sık sık tartışma konusu olmuştur. İlk belirsizlik “bir halk” kavramındadır: Demokratik yönetim amaçları bakımından “bir halk”ı oluşturan nedir? Yunanlar; Atinalıların, Korintlilerin, Spartalıların ve diğer sayısız Yunan kent-devletinin sakinlerinin, her birinin kendi siyasî özerkliğine sahip “bir halk” oluşturduğunu verili kabul etmişlerdi. Buna karşılık, Antik Yunanlar kendilerini –Helenler olarak– kendi dilleri ve tarihleri olan ayrı bir halk olarak görseler de, siyasî anlamda “bir halk” olarak, yani tek bir demokratik birim içinde kendilerini yönetmesi gereken bir grup olarak görmediler. Aslında *Yunan* demokrasisi diye bir şey yoktu; Atina, Korint veya benzerlerinin demokrasisi vardı. Kent-devleti zihniyeti bugün bize eski moda bir taşralılık gibi görünse de, aynı sorun hâlâ gündemimizde. Neden Amerikalılar “bir halk” oluştursun da komşuları Kanadalılar ve Meksikalılar ayrı halklar olsun? Neden örneğin Norveç ile İsveç, Belçika ile Hollanda ya da Fransızca konuşan İsviçreliler ile Fransızlar arasında siyasî bir sınır olsun? Ya da soruyu başka türlü soralım: Bir ulus-devlet içindeki yerel topluluklardaki insanlar, belli ölçüde özyönetim hakkına sahip midir? Öyleyse, hangi kişiler ve hangi konularda? Kuşkusuz bu tür sorular “demokrasi teorisi”ni aşar. Ama benim asıl noktam da bu. Demokrasi savunucuları –siyaset felsefecileri dahil– karakteristik bir biçimde “bir halk”ın halihazırda var olduğunu varsayarlar. Varlığı bir olgu, tarihin bir ürünü olarak kabul edilir. Oysa bu olgunun olgusalılığı sorgulanabilir. Nitekim sık sık sorgulanmıştır da; tıpkı 1861’de ABD’de sorunun rıza veya mutabakatla değil, şiddetle çözüldüğü gibi.

“Bir halk”ın var olduğu varsayımı ve bu varsayımın diğer önkabulleri, böyle-

ce demokrasinin gölge teorisinin bir parçası haline gelir.

İkinci belirsizlik ilkinin içinde gizlidir. “Bir halk” içinde, yalnızca sınırlı bir alt küme yönetime katılma hakkına sahiptir. Bunlar başka bir anlamda *halkı* oluşturur. Daha doğrusu, bunlar yurttaşlar veya yurttaşlar topluluğudur; ya da burada sıkça kullanacağım tabirle *demos*’tur. *Demos*’un üyesi kim olmalıdır? Bu soru demokrasi savunucuları için her zaman sıkıntılı olmuştur. Demokrasi savunucuları (9. Bölüm’de göreceğimiz üzere John Locke ve Jean-Jacques Rousseau gibi en ünlü teorisyenler dahil) çoğu zaman *demos* hakkında açık bir kamusal teori önermişler, ancak bu teori gölge teoride gizlenen, yarı saklı veya bazen tamamen örtbas edilmiş varsayımlarıyla şaşırtıcı derecede uyumsuz olmuştur. Demokrasinin dışarıdan eleştirmenleri, demokratik fikirdeki sözde çelişiklere tanıklık etmesi için bu varsayımları saklandıkları yerden gün yüzüne çıkarırlar.

Yine, tarihsel deneyim soyut *demos* sorusuna somutluk kazandırır. Bir sonraki bölümde göreceğimiz gibi, Atina demokrasisinin zirvesinde bile *demos*, Atina’nın yetişkin nüfusunun küçük bir azınlığından fazlasını asla kapsamadı.¹ Atina demokrasisi dışlayıcılığı konusunda aşırı bir örnek olsa da, benzersiz değildi. Antik Yunan’dan modern zamanlara kadar, bazı kişiler yetkin olmadıkları gerekçesiyle daima dışlanmışlardır. Kadınların oy hakkı kazandığı [20.] Yüzyıl’a kadar, dışlananların sayısı –tıpkı Atina’da olduğu gibi– dahil edilenlerin sayısını büyük farkla aşmıştır. Sadece kadınları ve elbette çocukları değil, siyahların ve Amerikan yerlilerinin çoğunu da dışlayan ilk modern “demokrasi” ABD’de durum buydu.

Bu dışlamaların her ne kadar *demos*’un yönetime katılmaya ehil olan herkesi kapsadığı gerekçesiyle haklı gösterildiği değişmez bir şekilde iddia edilse de, demokrasinin gölge teorisine havale edilen gizli varsayım, yalnızca bazı insanların yönetmeye yetkin olduğudur. Ancak demokrasinin karşıt eleştirmenleri bu gizli varsayımı keyifle ifşa eder ve bunu anti-demokratik koruyuculuk (*guardianship*) teorisinde açık bir argümana dönüştürürler. Muhtemelen demokrasi karşıtlarının yarattığı en baştan çıkarıcı vizyon olan koruyuculuk fikri, sadece demokratik Atina’da Platon tarafından savunulmakla kalmamış, Konfüçyüsçülük ve Leninizm gibi birbirinden çok farklı biçimlerde tüm dünyada ortaya çıkmış ve çok sayıda insanı etkilemiştir. Karşıt eleştirmenler bizi, gölge teoride gizlenen siyasî yetkinlik varsayımlarını gün ışığında incelemeye zorlar.

Gölge teoride genellikle fark edilmeden kalan bir diğer varsayım ise ölçek sorunudur (tabii, hem karşıt hem de dost demokrasi eleştirmenleri onu gün ışığına çıkarmadıkça). Yunanların demokrasinin ya da herhangi bir düzgün siyasî sistemin uygun ölçeğinin zorunlu olarak çok küçük –sadece birkaç on bin insan– olması gerektiğini varsaymaları gibi, 18. Yüzyıl’ın sonlarından bu yana demokrasi savunucuları da demokrasinin doğal zeminini ulus-devletin veya daha geniş anlamıyla ülkenin oluşturduğuna inanmıştır. Bu varsayımı benimserken, kent-devletinden ulus-devlete tarihsel ölçek değişiminin demokrasinin sınırlarını ve potansiyelini ne kadar derinden değiştirdiğini genellikle gözden kaçırmışlardır. Dönüşüm o denli derindir ki, M.Ö. 5. Yüzyıl’dan bir Atina yurttaş-

şı aniden aramızda belirirse (Atina yurttaşları olduğuna göre bu kesinlikle bir “kadın” değil “erkek” olacaktır), bizim demokrasi dediğimiz şeyi muhtemelen tanınmaz, itici ve demokrasi dışı bulurdu. Perikles döneminden bir Atinalıya, bizim demokrasi olarak gördüğümüz şey muhtemelen hiç de demokratik görünmeyecektir. Bunun temel nedeni, daha küçük, daha kişisel ve katılımcı bir kent-devletinden günümüzün devasa, gayri şahsî ve temsili yönetimlerine geçişin siyasî yaşam ve kurumlar üzerindeki etkileridir.

Demokrasinin ölçeğindeki değişimin bir etkisi de, demokratik idealin zaten belirgin olan idealizmini daha da güçlendirmesidir. Kamusal demokrasi teorisi, günümüzün büyük ölçekli demokrasisinin, büyük ölçeğin faydalarını korurken aynı zamanda daha küçük ölçeğin erdemlerini ve imkanlarını da sürdürebileceğine inanma eğilimindedir. Bu teori genellikle her ikisinin de sınırlılıklarını göz ardı eder. Böylece ölçek sorunu, çoğunlukla gölge teorisinin karanlığına terk edilir.

Bir başka örnek: Somut veya gerçek dünya varlığı olarak bakıldığında demokrasi çeşitli şekillerde görülmüştür: kendine özgü bir siyasî kurumlar ve uygulamalar seti, bir haklar bütünü, bir sosyo-ekonomik düzen, arzu edilen belirli sonuçları garanti eden bir sistem veya kolektif ve bağlayıcı kararlar almak için özgün bir yöntem. Bu kitapta kullandığım temel kavram bunlardan sonuncusudur. Demokrasiye bir süreç olarak bu bakış, diğerlerini dışlamaz ve aslında onlar için önemli çıkarımlar barındırır. Ancak demokrasiyi bir süreç olarak gören her görüş endişelere yol açacaktır – ve bence açmalıdır da. Sadece muhalifleri değil, “halkın yönetimi”ne destek verenler de dahil olmak üzere eleştirmenler, bir kolektif karar alma yönteminin, ne kadar “demokratik” olursa olsun, olumlu sonuçlar üretmediği veya üretme olasılığı olmadığı sürece haklı gösterilemeyeceğini savunurlar. Bu eleştirmenler, demokratik fikir ve uygulamalar bağlamında tanıdık “süreç mi, öz mü (usûl mü, esas mı) (*process vs. substance*)” sorununu ortaya koyarlar. Sorunun kendisi demokrasi teorisi tartışmalarında oldukça yaygınlaşmış olsa da, önerilen çözümler (veya çözümsüzlükler) genellikle gölge teorideki varsayımlara dayanır.

Gündeme getirdiğim bu konular –ilerledikçe daha fazlasıyla karşılaşacağız– sanırım merakımı anlatmak için yeterli. Tatmin edici bir demokrasi teorisi geliştirmek için, gölge teorideki varsayımları gün ışığına çıkarmalı, eleştirel bir gözle incelemeli ve demokrasi teorisini tutarlı bir bütün halinde yeniden formüle etmeye çalışmalıyız. Tutarlı bir demokrasi teorisi oluşturmak için gerekli varsayımları belirlerken ve incelerken, hem muhalif hem de sempatik demokrasi eleştirmenlerinin argümanları paha biçilmezdir.

Yunanların demokrasi fikrini ve kurumlarını açıkça geliştirmelerinden bu yana geçen iki bin yıl, demokratik teori ve uygulamayla ilgili konuları büyük ölçüde genişletmiştir. Yine de, belirli bir araştırma, analiz, ampirik betimleme ve teorileştirme alanını tanımlamak için “demokrasi teorisi” teriminin kullanımı nispeten yenidir ve “demokrasi teorisi”nin makul olarak neleri kapsayabileceği belirsizliğini korumaktadır.

Öncelikle, gerek gündelik gerekse felsefi dilde demokrasinin hem bir ideale hem de bu idealin oldukça gerisinde kalan fiili sistemlere atıfta bulunabileceği gerçeğiyle yüzleşiyoruz. Bu ikili anlam kafa karıştırıcıdır. Ayrıca, eğer demokrasi hem bir ideali hem de ulaşılabilir bir gerçekliği temsil ediyorsa, mevcut bir sistemin tam olarak “demokrasi” olarak adlandırılacak kadar ideale yakın olup olmadığını nasıl belirleyeceğiz? Bu sadece basit bir anlambilim meselesi değildir. Makul bir standarda karar vermekle ilgilidir. Kısacası, bir sistemin veya sürecin, örneğin oligarşik, aristokratik, meritokratik veya başka bir şey yerine demokratik olup olmadığına makul bir şekilde nasıl karar verebiliriz? Açıkçası, gerçek siyasî sistemler dünyasına makul bir şekilde uygulanabilecek kriterlere ihtiyacımız var. Demokrasi için bu kriterleri geliştirip kullanırken, gerekçelendirme ve değerlendirme dili ve perspektifinden –çağdaş siyaset bilimi jargonuyla normatif teoriden– daha ampirik bir söyleme geçiş yapmalıyız. Demokrasinin normatif ve ampirik yönleri tek bir teorik bakış açısında birleştirilebilir mi? Bu kitabın da göstereceği gibi, ben birleştirilebileceğine inanıyorum, ancak bu kapsamlı bir çaba gerektiriyor.

Demokrasi teorisini devasa, üç boyutlu bir ağ olarak düşünmek hoşuma gidiyor. Tek bakışta kavranamayacak kadar büyük olan bu ağ, farklı esnekliklere sahip, birbirine bağlı ipliklerden oluşur. Ağın bazı bölümleri birbirine sıkı sıkıya bağlı ipliklerden (yani katı mantıksal argümanlardan) oluşurken, diğer bölümler daha gevşek örülmüştür ve bazı bağlantılar son derece zayıftır. Belirli bir evren modelinde olduğu gibi, ağ sonlu ama sınırları olmayan bir yapıdadır. Sonuç olarak, argümanın bir kolunda ilerlediğinizde, demokrasi teorisinin sınırsız alanının bittiği kesin bir kenara ulaşmazsınız. Bir akıl yürütme çizgisini, onun sonucu olabileceğine inandığınız yere kadar takip ettiğinizde, izlenecek başka bir kol keşfedersiniz. Ve bu, görünüşe göre hiç bitmeden devam eder.

Tablo 0.1, demokrasi teorisinin bazı kritik yönlerine ilişkin kabaca bir genel bakış sunmaktadır. Sonlu ama sınırsız bir ağ gibi, herhangi bir yerden başlanabilir; ama neden sol üst köşeden başlamayalım? Burada tartışma, demokrasiye inanmak için nedenler oluşturmaya çalışırken olduğu gibi, belirgin bir şekilde felsefi niteliktedir. Argüman daha az zorlayıcıdır ve demokratik değerlerle daha uyumludur. Şimdi doğrudan sağa ilerlersek, tartışma giderek daha ampirik bir hal alır. Örneğin, (3)’te tam demokratik bir süreci diğer karar alma yöntemlerinden ayırmak için durakladıktan sonra, (2)’ye geri dönerek demokratik sürecin en çok arzu edilen yönetim şekli olacağı bir birliğin özelliklerini tartışabiliriz. Devletler bu nitelikte midir? Peki ya ekonomik işletmeler? Üniversiteler? Aileler? Ordu? Kamu bürokrasileri? Eğer demokrasi bunlardan bazıları için uygun değilse, neden değildir ve bunların muafiyeti demokratik fikrin sınırları hakkında ne düşündürmektedir?

Daha sağa, (4)’e giderek, demokratik sürecin işleyebilmesi için ihtiyaç duyacağı kurumları keşfetmeye başlayabiliriz. Yurttaşlar meclisi mi? Temsili bir yasama organı mı? Gerekli kurumların koşullara, özellikle de toplumun ölçeğine bağlı olarak değişeceği açıktır. Yolculuğumuzda daha da sağa giderek, (5)’te

TABLO 0.1

Demokratik Süreçle İlgili Bir Teorinin Bazı Boyutları Alan: Aşağıda (2)’de Yer Alan Koşulların Gereğini Verine Getiren Kuruluşlar

Sav, daha açıkça felsefidir: değerlerle, epistemoloji ile, “insan doğası” ile vb. ilgili kanıtlamalar		Sav, daha açıkça ampiriktir.	
Az eleştirel		Çok eleştirel	
(1)	(2)	(3)	(4)
(2)’deki varsayımların felsefi temelleri (haklılığı)	Bir kuruluşun demokratik sürece gerek duymasına yetecek nitelikler (3)	Tam anlamıyla demokratik bir süreci belirleyen ölçütler	Belirli, somut kuruluşlar tarafından tarihsel olarak erişilmiş bulunan düzeylerde (3)’ü tatmin etmek için gereken kurumlar
(6)	(7)	(8)	(9)
(1) ve (2)’de olmayan diğer geçerli temeller ve ölçütler	Eleştiri ve değerlendirme 7.1.(4)’teki kurumların (3)’teki ideal ölçütleri karşılamakta ne ölçüde başarısız oldukları – örneğin tamamlanmamış demokratikleşme 7.2. Diğer ölçütlere göre eksiklikler (6)	(7)’de belirlenen eksiklikleri karşılamak için gereken kurumlar: örneğin poliarşinin daha ileri bir düzeyde demokratikleştirilmesi	(4)’ün gelişmesini ve sürekliliğini sağlayan* koşullar
			5.1. ... 5.2. ... 5.3. Poliarşinin kurumlarını besleyen koşullar 5.31. Koşullardaki değişikliklerin etkileri

* Özellikle anlamı belirsiz: için gerekli, yeterli veya ...nın olabildiğini (önemli ölçüde) artırmak anlamına gelebilir.

demokratik bir düzen için gerekli kurumların gelişmesini ve varlığını sürdürmesini kolaylaştıracak koşulları araştırabiliriz.

Şu anda demokratik teorinin, araştırmamızın neredeyse tamamen ampirik olmasını amaçladığımız bir bölümüne geçtiğimizi fark etmiş olabilirsiniz ve başladığımız felsefi sol üst köşeye geri dönmek için uzun bir mesafe varmış gibi görünebilir. Yine de keşfettiğimiz alanların hiçbirisi demokratik teorinin sınırları dışında değildir.

İşleri daha da karmaşık hale getirmek için, bu noktada demokratik kurumların ve bu kurumları mümkün kılan koşulların tarihsel kökenlerini araştırmak isteyebiliriz. Burada düz, iki boyutlu haritamız, belki de üçüncü boyutu zaman-tarih olan bir küp şeklinde, üç boyutlu olarak daha iyi gösterilebilir. Yine de, tarihsel deneyim bir açıklama için gerekli olsa da, hâlâ demokrasi teorisinin alanı içinde olduğumuzu unutmayın –isterseniz ampirik teori de diyebilirsiniz, ama kesinlikle demokrasi teorisinin sonlu ama sınırsız ağının içindeyiz.

Başka bir yöne doğru ilerlediğimizi varsayalım. Demokrasi savunucuları bazen demokrasi değerlerinin tüm değer evrenini oluşturduğuna inanıyor gibi görünürler: Mükemmel bir demokrasiye sahip olursanız, o zaman mükemmel bir siyasî düzene, hatta belki de mükemmel bir topluma sahip olursunuz. Ancak bu kesinlikle çok kısıtlı bir vizyondur. Demokrasi; değerler, nimetler ya da arzu edilen amaçlar evreninin önemli bir parçası olsa da, sadece bir parçasıdır. Sol alt köşedeki (6)'ya doğru ilerleyerek bu diğer değerlerden bazılarını keşfetmeye başlayabiliriz – örneğin verimlilik veya dağıtıcı adalet. Keşfimizin bizi şu anda demokrasi teorisi haritasından uzaklaştırdığını düşünebilirsiniz; ancak bu diğer ürün ve değerler, mükemmel bir demokrasinin bu belirli amaçlara ulaşamaması durumunda onu eleştirebilmemiz için bize zemin sağlayabilir. Dolayısıyla hâlâ haritadayız, hâlâ demokrasi teorisinin sınırsız ağında ilerliyoruz.

Haritanın geri kalanını keşfetmeyi artık okura bırakabilirim sanırım. Bu kısa tur, demokrasi teorisinin sadece büyük bir girişim –normatif, ampirik, felsefi, sempatik, eleştirel, tarihsel, ütopyacı, hepsi bir arada– değil, aynı zamanda karmaşık bir şekilde birbirine bağlı olduğunu yeterince göstermiş olacaktır. Bu karmaşık bağlantılar, tatmin edici bir demokrasi teorisini sarsılmaz bir temelden yola çıkarak ve sonuçlarımıza giden yolda dümdüz ilerleyerek inşa edemeyeceğimiz anlamına gelir. Katı tümdengelimsel argümanların demokrasi teorisinde bir yeri olsa da, bu alan zorunlu olarak küçüktür ve katı tümdengelimsel argümanların ilgilenmediği ve muhtemelen başarıyla üstesinden gelemeyeceği önemli varsayımlara gömülüdür. Sonuç olarak, tümdengelimci teorinin gözdesi olan “rasyonel” sözcüğünü sık kullanmayacağım ya da onun favori varsayımı olan tam rasyonellik varsayımına kendimi kaptırmayacağım. Bunun yerine, şuna ya da buna inanmanın “makul” olduğunu sık sık dile getirecek ve neden makul olduğunu göstermeye çalışacağım. Bunun böyle olup olmadığına okuyucu karar verecektir.

Bu kitapta demokrasi teorisinin karmaşık ve birbiriyle bağlantılı ağının bir bölümünü araştırırken, diğer bölümleri geçici olarak göz ardı etmem gereke-

cek; ancak zamanı gelince keşfedilmeyi beklediklerini kabul ederek onlara doğru kısa bir selam gönderebilirim. Seçtiğim yolda belirli bir mantık ya da en azından deyim yerindeyse bir makuliyet var. Burada ortaya koyduğum şey hiçbir şekilde katı tümdengelimsel bir teori olmasa da, argüman birikimseldir ve sonraki bölümler büyük ölçüde önceki bölümlerin argümanlarına dayanmaktadır.

KISIM I

MODERN DEMOKRASİNİN KAYNAKLARI

1

İLK DÖNÜŞÜM

Demokratik Kent-Devleti'ne Doğru

M.Ö. 5. YÜZYIL'IN İLK YARISINDA, YUNANLAR VE ROMALILAR ARASINDA siyasî fikir ve kurumlarda bir dönüşüm yaşandı. Bu dönüşüm, tarihsel önemi bakımından tekerleğin icadı ya da Yeni Dünya'nın keşfiyle kıyaslanabilir nitelikteydi. Bu değişim, dünyaya ve onun sunduğu olanaklara dair yeni bir anlayışı yansıtıyordu.

En basit ifadeyle olay şuydu: Eskiden beri aristokratlar, oligarklar, monarklar ya da tiranlar gibi çeşitli demokratik olmayan yöneticilerce yönetilen bazı kent-devletleri, kayda değer sayıda özgür yetişkin erkeğin yurttaş olarak yönetime doğrudan katılma hakkına sahip olduğu sistemlere dönüştü. Bu deneyim ve onunla ilişkili fikirlerden, yeni bir siyasî sistem vizyonu doğdu: Egemen bir halkın yalnızca kendini yönetme hakkına sahip olmakla kalmayıp, bunu yapabilmek için gerekli tüm kaynak ve kurumlara da sahip olduğu bir sistem. Bu vizyon, modern demokratik fikirlerin merkezinde yer almayı ve demokratik kurum ile uygulamaları şekillendirmeyi sürdürmektedir.

Ancak modern demokratik fikir ve kurumlar, bu yalın vizyonla sınırlı değildir. Modern demokrasi teori ve pratikleri, yalnızca antik kent-devletlerindeki halk yönetimi mirasından değil, aynı zamanda hem evrimsel hem de devrimsel başka tarihsel deneyimlerden de kaynaklandığı için, birbiriyle tam uyuşmayan unsurların bir bileşimidir. Sonuç olarak çağdaş demokratik teori ve pratik, zaman zaman derin sorunlara yol açan tutarsızlıklar ve çelişkiler sergiler.

“Demokrasi” adını verdiğimiz bu bileşimin nasıl ortaya çıktığını anlamamıza yardımcı olması için, en önemli dört kaynağını betimleyeceğim. Bunu yaparken, ilerleyen bölümlerde ele alınması gereken bazı sorunlara da işaret edeceğim.

Bu dört kaynak şunlardır: Antik Yunan; Antik Yunan'ın demokratik kent-devletlerinden ziyade Roma'dan ve Ortaçağ ile Rönesans İtalyası'nın kent-devletlerinden türeyen cumhuriyetçi gelenek; temsili yönetim fikri ve kurumları; ve siyasî eşitlik mantığı. Bu bölümün konusu, bunlardan ilki olan Antik Yunan'dır.

YUNAN PERSPEKTİFİ

Modern demokrasi uygulamaları Antik Yunan'ın siyasi kurumlarıyla sınırlı bir benzerlik taşısa da, girişte de belirttiğim gibi, fikirlerimiz Yunanlardan, özellikle de Atinalılardan güçlü bir şekilde etkilenmiştir. Ancak Yunan demokratik fikirlerinin, kurumlarından daha etkili olması ironiktir; zira bu fikirler hakkında bildiklerimiz, günümüze sadece parçaları ulaşan demokrasi savunucularının yazı veya konuşmalarından çok, demokrasi eleştirmenlerinden gelmektedir.¹ Bu eleştirmenler yelpazesi, demokrasinin genişlemesinin zorunlu olarak yok-sullara güç verdiğini düşünen ve bundan hoşlanmayan Aristoteles gibi ılımlı muhaliflerden, demokrasiyi yetkin olmayanların yönetimi olarak görüp kınayan ve bunun yerine “en yetkinlerin” yönettiği, cazibesini her daim koruyan bir sistemi savunan amansız demokrasi muhalifi Platon'a kadar uzanır.²

Elimizde, demokrasi teorisinde Locke'un *Yönetim Üzerine İkinci İnceleme*'sine (*Second Treatise on Government*) ya da Rousseau'nun *Toplum Sözleşmesi*'ne (*Social Contract*) eşdeğer Yunanca bir metin bulunmuyor. *Demokratia*'nın bir şekilde eşitlik içerdiği şüphesizdi. Ama tam olarak ne tür bir eşitlik? “Demokrasi” sözcüğü yaygınlık kazanmadan önce, Atinalılar siyasi sistemlerinin arzu edilen özellikleri olarak bazı eşitlik türlerine atıfta bulunmuşlardı. Bunlar, yönetici mecliste konuşma hakkı bakımından tüm yurttaşların eşitliği (*isegoria*) ve hukuk önünde eşitliği (*isonomia*) (Sealey 1976, 158). Bu terimler kullanılmaya devam etti ve sıklıkla “demokrasi”nin nitelikleri olarak kabul edildi. Ancak 5. Yüzyıl'ın ilk yarısında “halk” (*demos*) yönetimde tek meşru otorite olarak kabul görmeye başlayınca, “demokrasi” –halkın yönetimi– kelimesi de yeni sistem için en uygun isim olarak yaygınlık kazanmış görünüyor.

Yunan demokratik fikir ve uygulamalarının birçok yönü hâlâ bilinmiyor ve belki de hiçbir zaman tam olarak açığa kavuşmayacak. Ancak tarihçiler, M.Ö. 400 yılında bir Atina demokratinin ne düşünebileceğine dair makul bir tasvir yapmamızı sağlayacak kadar bilgiye ulaştılar. Bu tarih, Kleisthenes'in Atina'da demokratik reformları başlatmasından yaklaşık bir yüzyıl, 411'de kesintiye uğrayan demokrasinin yeniden tesis edilmesinden on yıl, Otuz Tiran'ın acımasız ve baskıcı yönetiminin sona erip demokrasinin geri gelmesinden dört yıl sonrasına denk gelir. Aynı zamanda Sokrates'in yargılanıp ölüm cezasına çarptırılmasına sadece bir yıl vardır.

Bir Atina demokrati; Platon gibi demokrasi karşıtları ya da Aristoteles gibi ılımlı eleştirmenler tarafından bile paylaşılan, o dönemde siyasi yaşamın doğası ve *polis* üzerine düşünen Yunanlar arasında yaygın kabul görmüş bazı varsayımları benimserdi. Bu nedenle bir Atinalıyı, Agora'da dolaşırken görüşlerini anlattığı bir arkadaşıyla birlikte hayal edebiliriz.

Polis'in Doğası³

(Atinalımız şöyle diyor): Elbette biliyoruz ki, ancak başkalarıyla birlik kurarak tam anlamıyla insan olmayı ya da insan olmanın erdemlerini hayata geçirmeyi umabiliriz. Her birimizin içinde yaşadığı, büyüdüğü ve olgunlaştığı en önemli

birlik, doğal olarak kentimiz, yani *polis*'tir. Bu herkes için geçerlidir; zira sosyal varlıklar olmak doğamızda vardır. Her ne kadar bir-iki kez birisinin –belki de sırf tartışma olsun diye– *polis*'in dışında da iyi bir insanın var olabileceğini söylediğini duymuş olsam da şu apaçık ortadadır ki; *polis*'in yaşamını paylaşmayan hiç kimse, insanı hayvandan ayıran erdem ve nitelikleri geliştiremez ya da uygulayamaz.

Yine de iyi bir insan, herhangi bir *polis*'e değil, iyi bir *polis*'e muhtaçtır. Bir kentin niteliğini yargılamak, yurttaşlarında geliştirdiği erdemlerden daha önemli bir ölçüt yoktur. İyi bir kentin iyi yurttaşlar yetiştiren, onların mutluluğunu teşvik eden ve onları doğru davranmaya yönelten bir kent olduğunu söylemeye gerek bile yok. Neyse ki bu amaçlar uyum içindedir; zira erdemli insan mutlu bir insan olacaktır. Bence hiç kimse erdemli olmadıkça gerçekten mutlu olamaz.

Adalet için de durum aynıdır. Erdem, adalet ve mutluluk birbirinin düşmanı değil, yoldaşdır. Adalet, ortak yararı destekleme eğiliminde olduğuna göre, iyi bir *polis* de adil olmalı ve kamu yararını arayan yurttaşlar yetiştirmeyi amaçlamalıdır. Çünkü yalnızca kendi çıkarının peşinde koşan biri iyi bir yurttaş olamaz. İyi bir yurttaş, kamusal meselelerde her zaman kamu yararını hedefleyen kişidir. Bunu söylerken, diğer tüm kentlerde olduğu gibi Atina'da da çoğu zaman erişemediğimiz imkansız bir standart koyuyor gibi görüldüğümün farkındayım. Yine de bir yurttaş için erdem benden daha iyi bir tanıımı olamaz: İyi bir yurttaş, kamusal meselelerde her zaman *polis*'in yararını gözetir.

Kentin amaçlarından biri iyi yurttaşlar yetiştirmek olduğuna göre, onların eğitimini şansa ya da sadece ailelerine bırakamayız. *Polis*'teki yaşamımız bir eğitimidir. Kentimizdeki yaşam bizi, kamu yararına içsel olarak yönelecek şekilde biçimlendirmelidir; böylece eylemlerimiz, içsel doğamızı yansıtmalıdır. Yurttaşlık erdemleri, kentin Anayasası ve yasalarındaki erdemlerle ve adaleti mümkün kılan bir toplumsal düzenle de güçlendirilmelidir. Çünkü iyi bir yurttaş olabilmek için yanlış davranmak, doğru davranabilmek içinse kötü bir yurttaş olmak gerekseydi, erdeme ulaşmak imkansız olurdu.

Bu nedenle en iyi *polis*'te yurttaşların aynı anda erdemli, adil ve mutlu olduklarını düşünüyorum. Herkes herkesin yararını gözettiği; kent zengin-yoksul diye ya da farklı tanrılara bağlı daha küçük parçalara bölünmediği için yurttaşlar uyum içinde yaşayabilir.

Söylediğim her şeyin Atina ya da mevcut başka bir kent için geçerli olduğunu iddia etmiyorum. Bunu daha ziyade, kentimizi erdemleri nedeniyle överken ya da hataları nedeniyle eleştirirken zihin gözümüzle gördüğümüz bir model olarak sunuyorum.

Söylediklerim elbette hepimizin inandığı şeyler. Genç Platon bile buna itiraz etmeyecektir. Elbette, bazen Sokrates'i temsil ettiğini iddia ederek, sıradan insanların bilgelikle yönetmesini beklemenin ne kadar aptalca olduğu ve Atina'nın bilge filozoflar tarafından yönetilmesi durumunda –sanırım kendini

EK

Bu kitaptaki bölümlerin bazı kısımlarında serbestçe yararlandığım daha önceki yayınlarım şunlardır:

- Bölüm 18: *Polyarchy: Participation and Opposition*. New Haven: Yale University Press, 1971.
- Bölüm 7, 8, 9: "Procedural Democracy", *Philosophy, Politics and Society* içinde, ed. Peter Laslett ve James Fishkin. New Haven: Yale University Press, 1979.
- Bölüm 12 ve 13: "The Moscow Discourse: Fundamental Rights in a Democratic Order", *Government and Opposition* 15 (Kış 1980): 3-30.
- Bölüm 20 ve 21: *Dilemmas of Pluralist Democracy: Autonomy versus Control*. New Haven: Yale University Press, 1982.
- Bölüm 14: "Federalism and the Democratic Process", *Nomos 25, Liberal Democracy* (1983).
- Bölüm 15: "Polyarchy, Pluralism, and Scale", *Scandinavian Political Studies* 7, no. 4 (1984): 225-40 (Rokkan Anma Konferansı, Bergen, 16 Mayıs 1984).
- Bölüm 12, 22 ve 23: *A Preface to Economic Democracy*. Berkeley: University of California Press, 1985.
- Bölüm 4, 5 ve 23: *Controlling Nuclear Weapons: Democracy versus Guardianship*. Syracuse: Syracuse University Press, 1985.
- Bölüm 23: *Introduction to Democracy, Liberty, and Equality*. Oslo: Norwegian University Press, 1986.
- Bölüm 20: "Dilemmas of Pluralist Democracy: The Public Good of Which Public?", *Individual Liberty and Democratic Decision-Making* içinde, ed. Peter Koslowski. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1987.

KAYNAKÇA

- Abramson, Jeffrey B.; Arterton, F. Christopher ve Orren, Gary R. 1988. *The Electronic Commonwealth: The Impact of New Media Technologies on Democratic Politics*. New York: Basic Books.
- Ackerman, Bruce A. 1980. *Social Justice and the Liberal State*. New Haven: Yale University Press.
- Adams, John. 1850-56. *Defence of the Constitutions of Government of the United States of America*. Charles F. Adams (der.), *The Works of John Adams* içinde. Boston: Little, Brown.
- Adams, Willi Paul. 1980. *The First American Constitutions: Republican Ideology and the Making of the State Constitutions in the Revolutionary Era*. Çev. Rita Kimber ve Robert Kimber. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Agard, Walter R. 1965. *What Democracy Meant to the Greeks*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Albertoni, Ettore A. (der.) 1982. *Studies in the Political Thought of Gaetano Mosca: The Theory of the Ruling Class and Its Development Abroad*. Milano: Giuffrè editore.
- Alford, C. Fred. 1985. "The 'Iron Law of Oligarchy' in the Athenian Polis." *Canadian Journal of Political Science* 18 (2): 295-312.
- Almond, Gabriel A. 1950. *The American People and Foreign Policy*. New York: Harcourt Brace.
- Almond, Gabriel A. ve Verba, Sidney. 1965. *The Civic Culture*. Boston: Little, Brown.
- American School of Classical Studies at Athens. 1960. *The Athenian Citizen*. Princeton: The American School of Classical Studies at Athens.
- Andreski, Stanislav. 1968. *Military Organization and Society*. Berkeley: University of California Press.
- Apter, David. 1961. *The Political Kingdom of Uganda*. Princeton: Princeton University Press.
- Aristoteles. 1952. *The Politics of Aristotle*. Çev. Ernest Barker. Oxford: Clarendon Press.
- Arrow, Kenneth. 1968. *Social Choice and Individual Values*. 2. Basım. New Haven: Yale University Press.
- Arterton, F. Christopher; Lazarus, Edward H.; Griffen, John ve Andres, Monica C. 1984. *Telecommunication Technologies and Political Participation*. Washington: Roosevelt Center for American Policy Studies.
- Bachrach, Peter. 1967. *The Theory of Democratic Elitism*. Boston: Little, Brown.
- Barber, Benjamin. 1984. *Strong Democracy*. Berkeley: University of California Press.
- Barry, Brian. 1965. *Political Argument*. Londra: Routledge and Kegan Paul.
- Barry, Brian (der.) 1976. *Power and Political Theory: Some European Perspectives*. New York: John Wiley and Sons.
- Barry, Brian. 1979. "Is Democracy Special?" Peter Laslett ve James W. Fishkin (der.), *Philosophy, Politics, and Society, Fifth Series* içinde, 155-96. New Haven: Yale University Press.
- Bautista Urbaneja, Diego. 1986. "El Sistema Político, o Cómo Funciona la Máquina de Procesar Decisiones." Moises Nam ve Ramón Piñango (der.), *El Caso de Venezuela: Una ilusión de*

- armonia içinde. Caracas: Ediciones IESA.
- Benn, Stanley I. 1967. "Egalitarianism and the Equal Consideration of Interests." J. R. Pennock ve J. W. Chapman (der.), *Equality (Nomos IX)* içinde, 61-78. New York: Atherton Press.
- Berger, Raoul. 1977. *Government by Judiciary*. Cambridge: Harvard University Press.
- Blachman, Morris J.; LeoGrande, William M. ve Sharpe, Kenneth (der.) *Confronting Revolution: Security Through Diplomacy in Central America*. New York: Pantheon.
- Blachman, Morris ve Hellman, Ronald G. "Costa Rica." Morris J. Blachman, William M. LeoGrande ve Kenneth Sharpe (der.), *Confronting Revolution: Security Through Diplomacy in Central America* içinde, 156-82. New York: Pantheon.
- Black, Duncan. 1963. *The Theory of Committees and Elections*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blitzer, Charles. 1960. *An Immortal Commonwealth: The Political Thought of James Harrington*. New Haven: Yale University Press.
- Bobbio, Norberto. 1961. "La teoria della classe politica negli scrittori democratici in Italia." R. Treves (der.), *Le élites politiche* içinde. Bari: Editori Laterza.
- Bonner, John. 1986. *Introduction to the Theory of Social Choice*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Botwinick, Aryeh. 1984. "Wittgenstein and the Possibility of an Objective Defense of Democratic Participation." Northeastern Political Science Association toplantısında sunulan tebliğ, Boston, 15-17 Kasım.
- Bracken, Paul. 1983. *The Command and Control of Nuclear Forces*. New Haven: Yale University Press.
- Braybrooke, David. 1983. "Can Democracy Be Combined with Federalism or with Liberalism?" J. Roland Pennock ve John W. Chapman (der.), *Liberal Democracy (Nomos XXV)* içinde, 109-18. New York: New York University Press.
- Brodie, Bernard. 1959. *Strategy in the Missile Age*. Princeton: Princeton University Press.
- Burnham, James. 1943. *The Machiavellians*. New York: John Day.
- Buzzi, A. R. 1967. *La Théorie Politique d'Antonio Gramsci*. Paris: Béatrice-Nauwelaerts.
- Cameron, David. 1978. "The Expansion of the Public Economy: A Comparative Analysis." *American Political Science Review* 72 (4): 1243-61.
- Caplin, Andrew ve Nalebuff, Barry. 1987. "On 64% Majority Rule." Teksir.
- Carter, April. 1978. "Anarchism and Violence." J. Roland Pennock ve John W. Chapman (der.), *Anarchism (Nomos XIX)* içinde, 320-40. New York: New York University Press.
- Codding, George Arthur, Jr. 1961. *The Federal Government of Switzerland*. Boston: Houghton Mifflin.
- Coleman, Jules ve Ferejohn, John. 1986. "Democracy and Social Choice." *Ethics* 97 (1): 11-22.
- Congressional Quarterly. 1979. *Presidential Elections Since 1789*. 2. Basım. Washington: Congressional Quarterly.
- Connolly, William. 1974. "On 'Interests' in Politics." Ira Katznelson, Gordon Adams, Philip Brenner ve Alan Wolfe (der.), *The Politics and Society Reader* içinde. New York: David McKay.
- Connor, W. Robert. 1971. *The New Politicians of Fifth-Century Athens*. Princeton: Princeton University Press.
- Coppedge, Michael ve Reinicke, Wolfgang. 1988a. "A Scale of Polyarchy." Raymond D. Gastil (der.), *Freedom in the World: Political Rights and Civil Liberties, 1987-1988* içinde, 101-25. Lanham, Md.: University Press of America.
- Coppedge, Michael ve Reinicke, Wolfgang. 1988b. "A Measure of Polyarchy." Demokrasiyi Ölçmek Konferansı için hazırlanan tebliğ, Hoover Institution, Stanford Üniversitesi, 27-28 Mayıs.
- Cowell, F. R. 1962. *Cicero and the Roman Republic*. Baltimore: Penguin Books.
- Daalder, Hans. 1966. "The Netherlands: Opposition in a Segmented Society." R. A. Dahl (der.), *Political Oppositions in Western Europe* içinde, 188-326. New Haven: Yale University Press.
- Daalder, Hans. 1974. "The Consociational Democracy Theme." *World Politics* 26 (4): 604-21.
- Daalder, Hans. 1987. "The Dutch Party System: From Segmentation to Polarization-And Then?" Hans Daalder (der.), *Party Systems in Denmark, Austria, Switzerland, The Netherlands, and Belgium* içinde. Londra: Frances Pinter.
- Dahl, Robert A. ve Lindblom, Charles E. [1953] 1976. *Politics, Economics, and Welfare*. 2. Basım. Chicago: University of Chicago Press.
- Dahl, Robert A. (der.) 1966. *Political Oppositions in Western Democracies*. New Haven: Yale University Press.
- Dahl, Robert A. 1967. "The City in the Future of Democracy." *American Political Science Review* 61 (4): 953-70.
- Davis, James C. 1962. *The Decline of the Venetian Nobility as a Ruling Class*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Diamond, Larry; Lipset, Seymour Martin ve Linz, Juan. 1986. "Developing and Sustaining Democratic Government in the Third World." Amerikan Siyaset Bilimi Derneği yıllık toplantısı için hazırlanan tebliğ, Washington, D.C.
- Dix, Robert. 1967. *Colombia: The Political Dimensions of Change*. New Haven: Yale University Press.
- Douglass, Bruce. 1980. "The Common Good and the Public Interest." *Political Theory* 8 (1): 103-17.
- Downs, Anthony. 1957. *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper and Brothers.
- Dworkin, Ronald. 1978. *Taking Rights Seriously*. Cambridge: Harvard University Press.
- Ellerman, David P. 1982. "The Socialization of Entrepreneurialism: The Empresarial Division of the Caja Jaboral Popular." Somerville, Mass.: Industrial Cooperative Association.
- Elster, Jon. 1985. *Making Sense of Marx*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ely, John Hart. 1980. *Democracy and Distrust*. Cambridge: Harvard University Press.
- Encyclopaedia Britannica. 1970. s.v. "Military Service." Cilt 15, ss. 451b-454. Chicago: Encyclopaedia Britannica, Inc.
- Engelmann, Frederick. 1966. "Austria: The Pooling of Oppositions." R. A. Dahl (der.), *Political Oppositions in Western Europe* içinde, 260-83. New Haven: Yale University Press.
- Fine, John V. A. 1983. *The Ancient Greeks, A Critical History*. Cambridge: Harvard University Press.
- Finer, S. E. 1988. *The Man On Horseback: The Role of the Military in Politics*. 2. Basım. Boulder: Westview Press.
- Finley, M. I. 1973a. *Democracy, Ancient and Modern*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Finley, M. I. 1973b. *The Ancient Economy*. Berkeley: University of California Press.
- Finley, M. I. 1980. *Ancient Slavery and Modern Ideology*. New York: Viking Press.
- Finley, M. I. 1983. *Politics in the Ancient World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fishkin, James S. 1983. *Justice, Equal Opportunity, and the Family*. New Haven: Yale University Press.
- Fishkin, James S. 1984. *Beyond Subjective Morality*. New Haven: Yale University Press.
- Fishkin, James S. 1987. "Ideals Without an Ideal: Justice, Democracy and Liberty in Liberal Theory." Peter Koslowski (der.), *Individual Liberty and Democratic Decision-making* içinde, 7-30. Tübingen: J. C. B. Mohr.
- Fishkin, James S. 1988. "The Complexity of Simple Justice." *Ethics* 98 (3): 464-71.
- Flathman, Richard E. 1967. "Equality and Generalization: A Formal Analysis." J. R. Pennock ve J. W. Chapman (der.), *Equality (Nomos IX)* içinde, 38-60. New York: Atherton Press.
- Fralin, Richard. 1978. *Rousseau and Representation*. New York: Columbia University Press.
- Friedrich, Carl J. 1937. *Constitutional Government and Politics*. Boston: Ginn.
- Frolick, N. J. ve Oppenheimer, Ernest J. 1978. *Modern Political Economy*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Gilbert, Dennis. 1986. "Nicaragua." Morris J. Blachman, William LeoGrande ve Kenneth Sharpe (der.), *Confronting Revolution: Security Through Diplomacy in Central America* içinde, 88-124. New York: Pantheon.
- Glassman, Ronald M. 1986. *Democracy and Despotism in Primitive Societies*. Port Washington, N.Y.: Association Faculties Press.
- Gomme, A. W. 1933. *The Population of Athens in the Fifth and Fourth Centuries B.C.* Oxford: Oxford University Press.
- Grofman, Bernard. 1981. "Fair and Equal Representation." *Ethics* 91 (3): 477-85.
- Habermas, Jürgen. 1973. *Theory and Practise*. Çev. John Viertel. Boston: Beacon Press.
- Habermas, Jürgen. 1979. *Communication and the Evolution of Society*. Çev. Thomas McCarthy. Boston: Beacon Press.

- Hale, J. R. 1977. *Florence and the Medici*. New York: Thames and Hudson.
- Hamilton, Alexander; Jay, John ve Madison, James. t.y. *The Federalist*. New York: Modern Library.
- Heath, Anthony; Jowel, Roger ve Curtice, John. 1985. *How Britain Votes*. Oxford: Pergamon Press.
- Hochschild, Jennifer. 1984. *The New American Dilemma: Liberal Democracy and School Desegregation*. New Haven: Yale University Press.
- Holmes, Stephen. 1984. *Benjamin Constant and the Making of Modern Liberalism*. New Haven: Yale University Press.
- Huntington, Samuel. 1957a. "Conservatism as an Ideology," *American Political Science Review* 51 (2): 454-73.
- Huntington, Samuel. 1957b. *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations*. Cambridge: Harvard University Press.
- Huntington, Samuel. 1968. *Political Order in Changing Societies*. New Haven: Yale University Press.
- Huntington, Samuel. 1984. "Will More Countries Become Democratic?" *Political Science Quarterly* 99 (2): 193-218.
- Hyde, J. K. 1973. *Society and Politics in Medieval Italy: The Evolution of the Civil Life, 1000-1350*. New York: St. Martin's Press.
- Iyengar, Shanto ve Kinder, Donald R. 1987. *News That Matters*. Chicago: University of Chicago Press.
- Janowitz, Morris. 1978. *The Last Half-Century*. Chicago: University of Chicago Press.
- Jenkyns, Richard. 1980. *The Victorians and Ancient Greece*. Cambridge: Harvard University Press.
- Jones, A. H. M. 1969. *Athenian Democracy*. Oxford: Basil Blackwell.
- Kant, Immanuel. 1964. *Groundwork of the Metaphysic of Morals*. Çev. H. J. Paton. New York: Harper and Row.
- Karl, Terry Lynn. 1986. "Petroleum and Political Pacts: The Transition to Democracy in Latin America." Guillermo O'Donnell, Philippe C. Schmitter ve Laurence Whitehead (der.), *Transitions from Authoritarian Rule* içinde, 196-219. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Katznelson, Ira; Adams, Gordon; Brenner, Philip ve Wolfe, Alan (der.) 1974. *The Politics and Society Reader*. New York: David McKay.
- Kendall, Wilmoore. 1941. *John Locke and the Doctrine of Majority Rule*. Urbana: University of Illinois Press.
- Kinzer, Stephen. 1986. "Walking the Tightrope in Guatemala." *The New York Times Magazine* (9 Kasım), 32vd.
- Kolakowski, Leszek. 1978. *Main Currents of Marxism*. 3 Cilt. Çev. P. S. Falla. Oxford: Clarendon Press.
- Kramer, Gerald. 1977. "Some Procedural Aspects of Majority Rule." J. Roland Pennock ve John W. Chapman (der.), *Due Process (Nomos XVIII)* içinde, 264-95. New York: New York University Press.
- Kuflik, Arthur. 1984. "The Inalienability of Autonomy." *Philosophy and Public Affairs* 13 (4): 271-98.
- LaFeber, Walter. 1984. "The Burdens of the Past." Robert S. Leiken (der.), *Central America: Anatomy of Conflict* içinde, 49-68. New York: Pergamon Press.
- Larsen, J. A. O. 1966. *Representative Government in Greek and Roman History*. Berkeley: University of California Press.
- Laski, Harold. 1939. "The Obsolescence of Federalism." *New Republic* 98: 367-69.
- Levi, Primo. 1976. *Se questo è un uomo*. Torino: Giulio Einaudi.
- Levine, Daniel. 1973. *Conflict and Political Change in Venezuela*. Princeton: Princeton University Press.
- Lewis, Gordon. 1968. *The Growth of the Modern West Indies*. New York: Modern Reader.
- Lijphart, Arend. 1975. *The Politics of Accommodation*. 2. Basım, gözden geçirilmiş. Berkeley: University of California Press.
- Lijphart, Arend. 1977. *Democracy in Plural Societies*. New Haven: Yale University Press.
- Lijphart, Arend. 1979. "Religious vs. Linguistic vs. Class Voting: The Crucial Experiment of Comparing Belgium, Canada, South Africa, and Switzerland." *American Political Science Review* 73 (2): 442-56.
- Lijphart, Arend. 1984. *Democracies*. New Haven: Yale University Press.
- Lindblom, Charles E. 1977. *Politics and Markets*. New York: Basic Books.
- Linz, Juan ve Stepan, Alfred. 1978. *The Breakdown of Democratic Regimes*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Locke, John. [1689/90] 1970. *Two Treatises of Government*. 2. Basım, der. Peter Laslett. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lorwin, Val. 1966. "Belgium: Religion, Class, and Language in National Politics." R. A. Dahl (der.), *Political Oppositions in Western Europe* içinde, 147-87. New Haven: Yale University Press.
- Lukes, Steven. 1977. *Essays in Social Theory*. Londra: Macmillan Press.
- MacIntyre, Alisdair. 1966. *A Short History of Ethics*. New York: Macmillan.
- MacIntyre, Alisdair. 1984. *After Virtue*. 2. Basım. Notre Dame, Ind.: University of Notre Dame Press.
- MacKay, Alfred F. 1980. *Arrow's Theorem: The Paradox*. New Haven: Yale University Press.
- Maclean, Douglas (der.) 1986. *The Security Gamble: Deterrence Dilemmas in the Nuclear Age*. Towota, N.J.: Rowman and Allanheld.
- Mansfield, Harvey C., Jr. 1968. "Modern and Medieval Representation." J. R. Pennock ve J. W. Chapman (der.), *Representation (Nomos X)* içinde, 55-82. New York: Atherton Press.
- Marshall, T. H. 1950. *Citizenship and Social Class*. Londra: Cambridge University Press.
- Martines, Lauro. 1979. *Power and Imagination: City States in Renaissance Italy*. New York: Knopf.
- Marx, Karl. [1894] 1967. *Capital, A Critique of Political Economy*. Cilt 3, *The Process of Capitalist Production as a Whole*. New York: International Publishers.
- May, Kenneth. 1952. "A Set of Independent Necessary and Sufficient Conditions for Simple Majority Decision." *Econometrica* 10: 680-84.
- McCarthy, Thomas. 1978. *The Critical Theory of Jurgen Habermas*. Cambridge: MIT Press.
- McRae, Kenneth (der.) 1974a. *Consociational Democracy: Political Accommodation in Segmented Societies*. Toronto: McClelland and Stewart.
- McRae, Kenneth. 1974b. "Consociationalism in the Canadian Political System." Kenneth McRae (der.), *Consociational Democracy: Political Accommodation in Segmented Societies* içinde, 238-61. Toronto: McClelland and Stewart.
- McDonagh, Eileen L. ve Price, H. Douglas. 1985. "Woman Suffrage in the Progressive Era: Patterns of Opposition and Support in Referenda Voting, 1910-1918." *American Political Science Review* 79 (2): 415-35.
- Meisel, James H. 1958. *The Myth of the Ruling Class: Gaetano Mosca and the "Elite"*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Michels, Robert. 1962. *Political Parties: A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Parties*. Çev. E. Paul ve C. Paul; önsöz S. M. Lipset. New York: Collier Books.
- Mill, John Stuart. [1861] 1958. *Considerations on Representative Government*. Ed. C. V. Shields. Indianapolis: Bobbs-Merrill.
- Mill, John Stuart. [1859] 1962a. *On Liberty. Utilitarianism and Other Writings* içinde. New York: New American Library.
- Mill, John Stuart. [1863] 1962b. *Utilitarianism. Utilitarianism and Other Writings* içinde. New York: New American Library.
- Miller, James Grier. 1978. *Living Systems*. New York: McGraw Hill.
- Mills, C. Wright. 1956. *The Power Elite*. New York: Oxford University Press.
- Mokkan, R. J. ve Stokman, F. N. 1976. "Power and Influence as Political Phenomena." Brian Barry (der.), *Power and Political Theory: Some European Perspectives* içinde, 33-54. New York: John Wiley.
- Montesquieu, Charles-Louis de Secondat, Baron de. [1748] 1961. *De l'Esprit des lois*. 2. Cilt. Paris: Editions Garnier Frères.
- Montgomery, Hugo. 1983. *The Way to Chaeronea: Foreign Policy, Decision-making and Political Influence in Demosthenes' Speeches*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Moon, J. Donald. 1987. "Thin Selves, Rich Lives." Amerikan Siyaset Bilimi Derneği yıllık toplantısı için hazırlanan tebliğ, 27-31 Ağustos.
- Morlino, Leonardo. 1980. *Come Cambiano i Regimi Politici*. Milano: Franco Angelo Editore.
- Mosca, Gaetano. 1923. *Elementi di Scienza Politica*. 2. Basım. Torino: Fratelli Bocca Editori.

- Mosca, Gaetano. 1925. *Teorica dei Governi e Governo Parlamentare*. Milano: Soc. An. Istituto Editoriale Scientifico.
- Nagel, Thomas. 1979. *Mortal Questions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nelson, William N. 1980. *On Justifying Democracy*. Londra: Routledge and Kegan Paul.
- Noel, S. J. R. 1974. "Consociational Democracy and Canadian Federalism." Kenneth McRae (der.), *Consociational Democracy: Political Accommodation in Segmented Societies* içinde, 262-68. Toronto: McClelland and Stewart.
- Nordlinger, Eric. 1972. *Conflict Regulation in Divided Societies*. Cambridge: Center for International Affairs, Harvard University.
- Nordlinger, Eric. 1977. *Soldiers in Politics: Military Coups and Government*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Nove, Alec. 1983. *The Economics of Feasible Socialism*. Londra: George Allen and Unwin.
- Nozick, Robert. 1974. *Anarchy, State, and Utopia*. New York: Basic Books.
- O'Donnell, Guillermo. 1978. "Permanent Crisis and the Failure to Create a Democratic Regime: Argentina." Juan Linz ve Alfred Stepan (der.), *The Breakdown of Democratic Regimes* içinde, kısım III, 138-77. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- O'Donnell, Guillermo; Schmitter, Philippe C. ve Whitehead, Laurence (der.) 1986. *Transitions from Authoritarian Rule*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Oppenheim, Felix. 1981. *Political Concepts*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ormsby, William. 1974. "The Province of Canada. The Emergence of Consociational Politics." Kenneth McRae (der.), *Consociational Democracy: Political Accommodation in Segmented Societies* içinde, 269-74. Toronto: McClelland and Stewart.
- Oxford English Dictionary. 1971. Compact Edition. 2 Cilt. s.v. "Intellectual." New York: Oxford University Press.
- Palmer, Robert R. 1959. *The Age of the Democratic Revolution: A Political History of Europe and America, 1760-1800*. Princeton: Princeton University Press.
- Pareto, Vilfredo. 1926. *Les Systèmes Socialistes*. 2. Basım. 2 Cilt. Paris: Marcel Giard.
- Pareto, Vilfredo. 1935. *The Mind and Society*. 4 Cilt. Ed. Arthur Livingston; çev. Andrew Bongiorno ve Arthur Livingston. New York: Harcourt Brace.
- Pareto, Vilfredo. 1966. *Sociological Writings*. Seçen ve sunan S. E. Finer; çev. Derick Mirfin. New York: Frederick A. Praeger.
- Pateman, Carole. 1970. *Participation and Democratic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pellicani, Luciano. 1976. *Gramsci e la questione comunista*. Floransa: Vallecchi.
- Pennati, Eugenio. 1961a. *Elementi di sociologia politica*. Milano: Edizioni di Comunità.
- Pennati, Eugenio. 1961b. "Le élites politiques nelle teoriche minoritarie." R. Treves (der.), *Le élites politiche* içinde. Bari: Editori Laterza.
- Pennock, J. R. ve Chapman, J. W. (der.) 1967. *Equality (Nomos IX)*. New York: Atherton Press.
- Pennock, J. R. ve Chapman, J. W. (der.) 1968. *Representation (Nomos X)*. New York: Atherton Press.
- Pennock, J. R. ve Chapman, J. W. (der.) 1970. *Political and Legal Obligation (Nomos XII)*. New York: Atherton Press.
- Pennock, J. R. ve Chapman, J. W. (der.) 1977. *Due Process (Nomos XVIII)*. New York: New York University Press.
- Pennock, J. R. ve Chapman, J. W. (der.) 1978. *Anarchism (Nomos XIX)*. New York: New York University Press.
- Pennock, J. R. ve Chapman, J. W. (der.) 1983. *Liberal Democracy (Nomos XXV)*. New York: New York University Press.
- Perlmutter, Amos. 1977. *The Military and Politics in Modern Times*. New Haven: Yale University Press.
- Plamenatz, John. 1973. *Democracy and Illusion*. Londra: Longman.
- Platon. 1937. *The Dialogues of Plato*. 2 Cilt. Çev. B. Jowett. New York: Random House.
- Platon. 1974. *Plato's Republic*. Çev. G. M. A. Grube. Indianapolis: Hackett.
- Pocock, J. G. A. 1975. *The Machiavellian Moment*. Princeton: Princeton University Press.
- Pullan, Brian. 1972. *A History of Early Renaissance Italy*. New York: St. Martin's Press.
- Rae, Douglas. 1969. "Decision-Rules and Individual Values in Constitutional Choice." *American Political Science Review* 63 (1): 40-56.
- Rae, Douglas. 1975a. "Maximin Justice and an Alternative Principle of General Advantage." *American Political Science Review* 69 (2): 630-47.
- Rae, Douglas. 1975b. "The Limits of Consensual Decision." *American Political Science Review* 69 (4): 1270-94.
- Rae, Douglas. 1979. "A Principle of Simple Justice." Peter Laslett ve James W. Fishkin (der.), *Philosophy, Politics, and Society, Fifth Series* içinde, 134-54. New Haven: Yale University Press.
- Rae, Douglas. 1981. *Equalities*. Cambridge: Harvard University Press.
- Rawls, John. 1971. *A Theory of Justice*. Cambridge: Harvard University Press.
- Riker, William ve Weingast, Barry R. 1986. *Constitutional Regulation of Legislative Choice: The Political Consequences of Judicial Deference to Legislatures*. Stanford: Hoover Institution.
- Riker, William. 1982. *Liberalism Against Populism*. San Francisco: W. H. Freeman.
- Riley, Patrick. 1978. "On the 'Kantian' Foundations of Robert Paul Wolff's Anarchism." J. Roland Pennock ve John W. Chapman (der.), *Anarchism (Nomos XIX)* içinde, 294-319. New York: New York University Press.
- Rokkan, Stein. 1966. "Norway: Numerical Democracy and Corporate Pluralism." R. A. Dahl (der.), *Political Oppositions in Western Europe* içinde, 70-115. New Haven: Yale University Press.
- Rosen, F. 1983. *Jeremy Bentham and Representative Democracy*. Oxford: Oxford University Press.
- Rousseau, Jean-Jacques. [1762] 1978. *On the Social Contract, with Geneva Manuscript and Political Economy*. Ed. Roger D. Masters ve Judith R. Masters. New York: St. Martin's Press.
- Russett, Bruce M. 1984. "Ethical Dilemmas of Nuclear Deterrence." *International Security* 9:36-54.
- Sartori, Giovanni. 1961. "I significati del termine élite." R. Treves (der.), *Le élites politiche* içinde. Bari: Editore Laterza.
- Sabine, George. 1964. *A History of Political Theory*. 3. Basım. New York: Holt, Rinehart, and Winston.
- Sánchez Vásquez, Adolfo. 1977. *The Philosophy of Praxis*. Londra: Merlin Press.
- Sandel, Michael. 1982. *Liberalism and the Limits of Justice*. New York: Cambridge University Press.
- Schumpeter, Joseph A. 1947. *Capitalism, Socialism and Democracy*. 2. Basım. New York: Harper and Brothers.
- Sealey, Raphael. 1976. *A History of the Greek City States ca. 700-338 B.C.* Berkeley: University of California Press.
- Selucký, Radoslav. 1979. *Marxism, Socialism, Freedom*. New York: St. Martin's Press.
- Shapiro, Ian. 1987. "Notes on the republican ideal in American politics, history and political theory." Yayınlanmamış metin.
- Shapiro, Ian. 1989. "Three Fallacies Concerning Majorities, Minorities, and Democratic Politics." John Chapman ve Alan Wertheimer (der.), *Majorities and Minorities (Nomos XXXII)* içinde. New York: New York University Press.
- Shils, Edward. "Intellectuals." *International Encyclopedia of Social Sciences* içinde. 17 Cilt. 7:399-414. New York: Macmillan and the Free Press.
- Simon, Herbert A. 1983. *Reason in Human Affairs*. Stanford: Stanford University Press.
- Smith, Peter H. 1978. "The Breakdown of Democracy in Argentina, 1916-30." Juan Linz ve Alfred Stepan (der.), *The Breakdown of Democratic Regimes* içinde, kısım III, 3-27. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Sniderman, Paul M. 1975. *Personality and Democratic Politics*. Berkeley: University of California Press.
- Sola, Giorgi. 1982. "Elements for a Critical Reappraisal of the Works of Gaetano Mosca." E. A. Albertoni (der.), *Studies in the Political Thought of Gaetano Mosca* içinde. Milano: Giuffré editore.
- Somjee, A. H. 1967. "Individuality and Equality in Hinduism." J. R. Pennock ve J. W. Chapman (der.), *Equality (Nomos IX)* içinde, 177-92. New York: Atherton Press.
- Spitz, Elaine. 1984. *Majority Rule*. Chatham, N.J.: Chatham House.
- Ste. Croix, G. E. M. de. 1981. *The Class Struggle in the Ancient Greek World, from the Archaic Age to the Arab Conquests*. Ithaca: Cornell University Press.

- Steiner, Jürg. 1974. *Amicable Agreement versus Majority Rule: Conflict Resolution in Switzerland*. Gözden geçirilmiş basım. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Steiner, Kurt. 1972. *Politics in Austria*. Boston: Little, Brown.
- Stepan, Alfred. 1971. *The Military in Politics: Changing Patterns in Brazil*. Princeton: Princeton University Press.
- Stepan, Alfred. 1973. "The New Professionalism of Internal Warfare and Military Role Expansion." Alfred Stepan (der.), *Authoritarian Brazil* içinde, 47-65. New York: Yale University Press.
- Stephens, Evelyne Huber ve Stephens, John. 1987. "Democracy and Authoritarianism in the Caribbean Basin." XII. Uluslararası Karayip Çalışmaları Birliği Kongresi'nde sunulan tebliğ, Belize, 26-29 Mayıs.
- Still, Jonathan W. 1981. "Political Equality and Election Systems." *Ethics* 91 (3): 375-94.
- Svensson, Palle. 1987. *The Development of Danish Polyarchy-or How Liberalization Also Preceded Inclusiveness in Denmark*. Aarhus: Institute of Political Science.
- Sivard, Ruth Leger. 1986. *World Military and Social Expenditures*. 11. Basım. Washington: World Priorities.
- Taylor, Charles Lewis ve Hudson, Michael. 1972. *World Handbook of Political and Social Indicators*. New Haven: Yale University Press.
- Taylor, Lily Ross. 1961. *Party Politics in the Age of Caesar*. Berkeley: University of California Press.
- Taylor, Lily Ross. 1966. *Roman Voting Assemblies*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Thomas, H. ve Logan, C. 1982. *Mondragon: An Economic Analysis*. Londra: Allen and Unwin.
- Thompson, Dennis F. 1976. *John Stuart Mill and Representative Government*. Princeton: Princeton University Press.
- Tukidides. 1951. *The Peloponnesian War*. Çev. John H. Finley, Jr. New York: Random House.
- Tocqueville, Alexis de. 1961. *Democracy in America*. Cilt 1 (1835) ve Cilt 2 (1840). New York: Schocken Books.
- Tracy, Destutt de. 1811. *A Commentary and Review of Montesquieu's Spirit of Laws*. Philadelphia.
- Treves, Renato (der.) 1961. *Le élites politique*. Bari: Editori Laterza.
- Trudeau, Robert ve Schoultz, Lars. 1986. "Guatemala." Morris J. Blachman, William M. LeoGrande ve Kenneth Sharpe (der.), *Confronting Revolution: Security Through Diplomacy in Central America* içinde, 23-49. New York: Pantheon.
- Turner, Frank M. 1981. *The Greek Heritage in Victorian Britain*. New Haven: Yale University Press.
- Unger, Roberto Mangabeira. 1975. *Knowledge and Politics*. New York: Free Press.
- U. S. Bureau of the Census. 1960. *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1957*. Washington: U.S. Government Printing Office.
- U. S. Bureau of the Census. 1986. *Statistical Abstracts*.
- Vanhanen, Tatu. 1984. *The Emergence of Democracy: A Comparative Study of 119 States, 1850-1979*. Helsinki: Finnish Society of Arts and Letters.
- Walzer, Michael. 1983. *Spheres of Justice*. New York: Basic Books.
- Webster's Seventh New Collegiate Dictionary. 1965.
- Webb, Sidney ve Webb, Beatrice. 1920. *Industrial Democracy*. Londra: Longman, Green.
- Whelan, Frederick G. 1983. "Prologue: Democratic Theory and the Boundary Problem." J. Roland Pennock ve John W. Chapman (der.), *Liberal Democracy (Nomos XXV)* içinde, 13-48. New York: New York University Press.
- Wildavsky, Aaron. 1986. "The New American Dilemma: Liberal Democracy and School Desegregation." *Constitutional Commentary* 3 (1): 161-73.
- Wills, Garry. 1978. *Inventing America*. Garden City, N.Y.: Doubleday.
- Wolff, Robert Paul. 1976. *In Defense of Anarchism, with a Reply to Jeffrey H. Reiman's "In Defense of Political Philosophy"*. New York: Harper and Row.
- Wood, Gordon S. 1969. *The Creation of the American Republic 1776-1787*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Woodhouse, A. S. P. 1938. *Puritanism and Liberty*. Chicago: University of Chicago Press.
- Yack, Bernard. 1985. "Community and Conflict in Aristotle's Political Philosophy." *The Review of Politics* 45: 92-112.

DİZİN

A

ABD Anayasası 215
 ABD Senatosu 41, 202, 206
 ABD Yüksek Mahkemesi 169, 194, 204-206, 272
 Acton, Lord 92
 Adams, John 372, 381
 Adams, Willi Paul 372
 Afrika 135, 255, 332, 372, 379
 ahlâki ehliyet (yetkinlik) 72, 73, 75
 ahlâki ödev 129
 ahlâki özerklik 57, 61, 63, 104, 105, 118, 328
 akla uygunluk 153
 Almanya 173, 187, 250, 256, 271, 279, 286, 331-334, 369-375
 Almond, Gabriel A. 357, 372, 379, 381
 alt-kültürel çoğulculuk 270-273, 331
 Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 361, 369-379
 anarşizm 51-65, 79, 96, 167, 213
 anonimlik 235
 Antik Yunan 22, 29, 30, 34-40, 44, 57, 70, 105, 123, 139, 210, 228, 229, 234, 240, 260, 261, 265, 304, 308, 361, 377
 Aquinolu Thomas 53
 Arbenz, Jacobo Guzmán 279, 376
 aristokrasi 41, 42, 46, 67, 73, 111, 112, 136, 137, 140, 247, 261, 268, 286, 304, 329
 Aristoteles 30, 41, 109, 120, 134, 143, 154, 181, 304, 317, 377, 378, 381
 Arjantin 77, 250, 265, 277, 278, 332, 379
 Arrow, Kenneth 48, 159, 368, 381, 385
 askerî örgütlenme 260-263
 askerî profesyonellik 264
 askerî rejimler 78, 248, 278
 askerî teknoloji 260, 265
 Atina. *Bkz* Antik Yunan
 Avam Kamarası 41, 370
 Avrupa 19, 47, 57, 99, 211, 214, 221, 228, 231, 248-250, 262-265, 269, 277, 317, 318, 332, 337, 338, 342
 Avrupa Topluluğu 211, 214, 221, 337

Avustralya 163, 173, 231, 249, 250, 269, 279, 369, 370, 373
 Avusturya 173, 250, 271-274, 279, 331, 334, 369, 370, 374, 375
 aydınlanmış anlayış 125, 126, 182, 184, 188, 196, 197, 201, 326
 aydınlanmış sempati 196, 197
 aydınlar 237, 351, 352
 azınlık egemenliği/tahakkümü 163, 164, 281-295, 349, 350, 351, 355. *Ayrıca bkz* egemen azınlık

B

baba erki 138, 141
 Bakunin, Mikhail 52, 59
 Barry, Brian 18
 Belçika 21, 170, 173, 231, 236, 250, 271-274, 332, 369, 370
 Bentham, Jeremy 70, 99, 107, 365, 387
 Birinci Dünya Savaşı 85, 175, 249
 Birleşik Krallık 43, 170, 211, 214, 249, 263, 369, 370. *Ayrıca bkz* İngiltere
 Black, Duncan 368, 369, 382
 Bobbio, Norberto 375, 382, 389
 Botsvana 255
 bölüşümcü adâlet 321, 322, 323
 Bracken, Paul 85, 382-388
 Braybrooke, David 18, 371, 382
 Brezilya 77, 250, 265, 277, 379
 bürokrasi 24, 71, 78, 263, 285, 286, 352
 büyük ölçekli toplum 43

C-Ç

Caplin, Andrew 369, 382
 Cenevre 137, 140, 210, 312, 367, 378
 Clemenceau, Georges 85, 92
 Cole, G. D. H. 315
 Coleman, Jules 369, 382
 Condorcet, Marquis de 154, 155, 158, 159, 368
 Connolly, William 370, 382

Connor, W. Robert 359, 360, 382
 Constant, Benjamin 361, 384
 Coppedge, Michael 18, 372, 382
 Cowell, F. R. 361, 382
 Croce, Benedetto 376
 cumhuriyetçi gelenek 29, 40, 43, 304, 305, 310, 317, 318, 319
 Çekoslovakya 250, 279
 çıkarların eşit dikkate alınması ilkesi 98, 99, 113, 119, 123–132, 180, 189, 206
 çoğulculuk 234, 239, 278, 297, 306–308, 311–317, 324, 333
 çoğunlukçu ülkeler 166, 174, 175
 çoğunluk kuralı 147–166, 209
 çoğunluk yönetimi 150, 162, 170, 171, 174, 209, 218, 221, 262, 295, 329

D

Dahl, Robert A. 359, 363, 366, 372, 378, 379, 382–387
 Danimarka 75, 173, 232, 250, 269, 332, 369, 370, 372
 demokrasinin gölge teorisi 21, 22
 demokrasinin kaynakları 28
 demokrasinin ölçeği 23
 demokratia 21, 30, 366
 demokratik birim 21, 160, 161, 200, 201, 210, 224, 232, 316, 324
 demokratik dönüşüm 329
 demokratik ideal 23, 34, 97, 131
 demokratikleşme 47, 132, 194, 230, 231, 237, 246, 256, 257, 262, 279, 280, 333, 334, 341, 349
 demokratik olmayan sistemler 288, 333, 344
 demokratik süreç 24, 46, 51, 64, 65, 70, 71, 83, 90, 95, 96, 99, 102–105, 109, 112, 119–132, 140–169, 175–197, 204–225, 228, 231, 232, 237, 239, 244–249, 260, 268, 282, 288, 297, 298, 314, 316, 324–329, 338, 339, 343–350, 353–358
 demokratik teori 20, 23, 26, 29, 37, 43, 46, 49, 58, 65, 69, 70, 93, 107, 120–134, 141, 151, 159, 160, 177, 178, 210, 214, 221, 224, 226, 296, 315, 345
 demos 21–24, 30–38, 46–49, 71–73, 96, 109, 111, 118–130, 133–144, 149–158, 186, 202–205, 212–217, 232, 249, 250, 289, 298, 304–307, 315, 336, 338, 353–360, 366, 367, 373
 De Tracy, Destutt 45
 devlete itaat 53, 56
 dış müdahale 334

diktatörlük 77, 177, 187, 272, 273, 279, 332
 doğa durumu 58–65, 120–132
 doğru kararlar 154
 Doğu Almanya 375
 donanma 261, 263
 Dorso, Guido 376
 Douglass, Bruce 376, 377, 383
 dögüsel çoğunluk 159–166
 dögüsel çoğunluklar 158, 159
 duyarlı kamuoyu 357
 Düzleyiciler 44, 45, 48
 Dworkin, Ronald 183

E

egemen azınlık 285, 286, 289, 294
 ekonomik düzen 23, 60, 236, 266, 277, 320, 321, 341–345, 350
 ekonomik eşitlik 193
 ekonomik teşebbüsler 320, 341, 344–350
 Ekvador 250
 endoktrinasyon 264, 291
 enformasyon 93, 284, 341, 356, 357
 erkek poliarşiler 250
 eşit dikkate alma ilkesi 100, 112, 180, 188, 203, 208
 eşit fırsatlar 101, 124, 129–132
 eşitliğin grameri 100
 eşitsizlik 35, 100, 109, 124, 145, 268, 282, 287, 290, 296, 340, 341, 350, 351

F

faıdacılık 99, 107, 116–119, 155–166
 federalizm 174, 213–221, 223, 233
 federal sistemler 35, 165, 205, 210, 213, 214, 215, 216, 218, 219
 felsefi sorunlar 300, 302, 306
 Ferejohn, John 369, 382
 Fine, John V. A. 38, 261, 359, 360, 366, 373, 383
 Finlandiya 173, 279, 369, 370, 374
 Finley, M. I. 38, 39, 261, 359–361, 373, 377, 383, 388
 Fishkin, James 18, 300–303, 380, 381, 383, 387
 Flathman, Richard 365, 383
 Floransa Cumhuriyeti 78
 Fransa 43, 142, 173, 210, 211, 214, 221, 231, 249, 250, 286, 367, 369, 370, 373

G

görelî çoğunluk 159
 Gramsci, Antonio 282–285, 291–293, 296, 351, 375, 376, 382, 386
 Grube, G. M. A. 363, 365, 386
 Guatemala 279, 376, 384, 388
 Guicciardini, Francesco 40, 41, 48
 Güçlü Eşitlik İlkesi 47, 73, 110–112, 119, 122, 130, 134, 140, 143, 348
 gündem kontrolü 126–128, 218
 Güney Afrika 117–119, 135
 Güney Kore 77, 250, 269, 271

H

halkçı demokrasi 168
 Harrington, James 362, 382
 hata yapma 208
 Hıristiyanlık 228, 247
 Hindistan 232, 268, 275, 276, 279, 321
 Hobbes, Thomas 363
 Hochschild, Jennifer 370, 371, 384
 Hollanda 21, 173, 175, 205, 231, 249, 271–274, 332, 369–371, 374
 hoplitler 261, 264
 Huntington 368, 384
 Huntington, Samuel 262, 330

İ-J

idari makamlar 36
 ifade özgürlüğü 102, 181, 182, 183, 185, 188, 191, 220, 248, 289, 349
 ileri demokratik ülke 357
 İngiltere 40–42, 45, 47, 135, 163, 203, 221, 231, 236, 249, 279, 286, 293, 314. *Ayrıca bkz* Birleşik Krallık
 insan hakları 39, 237, 333
 insani gelişim 328, 340
 İnuitler 60, 61
 İrlanda 173, 211, 273, 274, 369, 370
 isegoria 30
 İskandinav ülkeleri 171, 231, 249, 315
 isonomia 30
 İspanya 250, 331, 374, 379
 İsrail 173, 244, 369, 370
 istikrarlı poliarşiler 170, 171, 174, 202, 204, 205, 276, 332, 334
 İsveç 21, 45, 173, 205, 210, 211, 250, 269, 314, 369, 370
 İsviçre 48, 170, 173, 174, 205, 214, 215, 249, 250, 262, 264, 269–274, 293, 361, 369, 370

İtalya 173, 187, 236, 249, 250, 256, 279, 287, 305, 318, 331, 332, 369–374
 İzlanda 47, 173, 254, 279, 369, 370
 James, William 60
 Japonya 173, 256, 263, 279, 334, 341, 369, 370
 Jefferson, Thomas 41, 42, 45, 74, 109, 269
 Jones, A. H. M. 99, 304, 359, 360, 377, 384

K

kabine sistemi 171
 kamusal politika 83, 85, 353, 355, 357
 kamu yararı (ortak iyi) 32, 35, 80, 86, 87, 101, 132, 177, 204, 233, 239, 297–326, 335, 355
 Kanada 60, 163, 173, 211, 231, 250, 269, 275, 279, 369, 370, 373
 Kant, Immanuel 99, 150, 365, 366, 384
 kapitalizm 52, 68, 283, 284, 287, 291, 320, 341–345
 karar alma 23, 24, 39, 90, 96, 98, 100, 113, 121, 126–128, 150, 164, 165, 176, 177, 184, 199, 200, 242, 272, 336, 338, 353
 karar alma süreçleri 126–132, 144
 Karayipler 256
 kategorik ilke 139, 141, 142, 143
 katılımcı demokrasi 105, 210, 232, 238, 240, 242, 243, 244, 245, 356, 357
 Kemeny, John C. 364
 kendi kaderini tayin 55, 102–106, 118, 122, 129–132, 150, 151, 153, 160, 161, 164, 167, 190, 212, 223, 339
 kent-devleti 19, 29, 35–39, 46, 210, 213–215, 228–233, 237, 240, 299, 307, 308, 311, 329, 335, 336, 337, 342, 347
 Kıbrıs 273
 kişisel çıkarlar 86, 106, 190, 286
 Kişisel Özerklik Varsayımı 101, 112–114, 117–119, 124, 129–132, 143, 197
 kolektif kararlar 48, 49, 86, 89, 90, 96, 98, 102–105, 111–114, 117–121, 124, 127, 147, 148–151, 160, 161, 164, 166, 170, 175–180, 183, 184, 190–193, 197, 198, 204, 207, 226, 235, 238, 240, 242, 297, 298, 301–303, 315, 316, 321, 324, 325, 339, 340
 Kolombiya 272, 274, 332, 375
 komünizm 52, 68, 287
 komünler 244, 286
 Konfüçyüs 67
 Konfüçyüsçülük 22, 298
 Kosta Rika 209, 210–213, 250, 263
 kölelik 117, 134, 275
 Kramer, Gerald 368, 384

kusurlu usûlî adâlet 179
kusursuz usûlî adâlet 179
küçük cemaat 319, 320
kültürel hegemonya 291, 296, 351

L

Larsen, J. A. 44, 359, 384
Lâtin Amerika 248, 250, 256, 265, 278, 289, 332, 334, 363, 372
Leninizm 22, 67, 68, 77
Lenin, V. İ. 67, 68, 163, 282–285, 290, 293, 363
Lewis, Gordon 375, 384, 388
liberal demokrasi 168
Lijphart, Arend 170–174, 272, 273, 274, 369–371, 374, 384
Lilburne, John 362, 365
Lindblom, Charles E. 18, 341, 363, 366, 382, 384
liyakât/meritokrasi 34, 70, 71, 98, 284
liyakât sistemi 140
Locke, John 22, 30, 44, 70, 98–100, 103, 109, 120, 134–143, 147, 287, 367, 384, 385
Lonca Sosyalistleri 315
Lordlar Kamarası 41, 42, 48, 230, 249
Lukács, Georg 68, 363
Luther, Martin 53
Lübnan 273, 274, 375
Lüksemburg 173, 254, 369, 370

M

Macaristan 250, 279, 374
Machiavelli, Niccolò 40, 41, 105, 284, 305, 318, 319, 362, 375
MacIntyre, Alasdair 317–319, 363, 377, 378, 385
MacKay, Alfred F. 368, 385
Madison, James 43, 45, 233, 372, 381, 384
maksimaks stratejisi 94
maksimin stratejisi 94
Malezya 273
Marksizm 67, 68, 285
Marx, Karl 67, 282–287, 290, 293, 383, 385
May, Kenneth 152–154, 165, 385
MDÇ toplum 267–269, 278–280, 330, 341, 344, 348, 349, 353
metekler 38, 48, 235
metodolojik bireycilik 88
Michels, Robert 20, 163, 282–287, 291–295, 375, 385

Miller, James Grier 364, 385
Mill, James 45, 70, 107
Mill, John Stuart 70, 92, 99, 105–109, 117, 139, 140, 143, 154, 229–232, 314, 361, 363–367, 378, 385, 388
Mills, C. Wright 376, 385
minipopulus 358
Mondragon 379, 388
Montesquieu, Baron de 41, 43, 45, 210, 372, 385, 388
Morlino, Leonardo 373, 385
Mosca, Gaetano 163, 281–285, 287, 291–295, 351, 375, 376, 381, 385, 387
Murphy Yasası 85, 92
mülkiyet hakları 169, 198

N

Nalebuff, Barry 18, 369, 382
Nazizm 77
Nijerya 273, 277, 374
nisbî temsil 124, 163, 174
nitelikli çoğunluklar 167, 168
Norveç 21, 173, 205, 211, 215, 250, 269, 279, 314, 316, 332, 369, 370
Nozick, Robert 386
nükleer silâh politikası 84

O-Ö

Oppenheim, Felix 289, 376, 386
ortaklaşmacı demokrasi 271, 272
otoriter rejimler 77, 92, 234, 236, 237, 250, 330, 331
Otuzlar Tiranlığı 32
Otuz Tiran 30, 32
Overton, Richard 48, 365
oybirliği 56, 103, 104, 136, 147, 155, 167, 170
oydaşma modeli 170, 171
oy döngüleri 167, 168, 169
oy verme eşitliği 124, 125, 152, 185, 315
öncelikli haklar 183
öncü parti 67, 68
özel usûller 202
özel demokrasi 130, 177
özel eşitlik fikri 97–101, 109–113, 117, 122, 181, 182, 188, 189, 203, 206
özel iyi 101

P

Palmer, R. R. 367, 386
Panglossvâri iyimserlik 282

Pareto, Vilfredo 163, 167, 282–287, 291–295, 375, 386
Pateman, Carole 105, 367, 386
paternalizm 86, 94, 114, 116
Perikles 20, 23, 33, 34, 35
Peru 250, 277
Plamenatz, John 107, 108, 109, 366, 386
Platon 20, 22, 30, 31, 32, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 76, 77, 80, 81, 82, 84, 93, 94, 97, 99, 105, 109, 351, 353, 355, 359, 363, 365, 377, 386
Pocock, J. G. A. 304, 317, 361, 378, 386
Poliarşi II 354–358
Poliarşi III 356–358
Polonya 241, 250, 271, 279
Püritenler 44, 48

R

Rae, Douglas 100, 300, 367–369, 387
Rainborough, William 365
Rawls, John 74, 98, 99, 179–183, 300, 365, 366, 370, 387
Reinicke, Wolfgang 372, 382
Riker, William 168, 169, 387
Riley, Patrick 365, 387
Roma Cumhuriyeti 19, 40, 41, 247, 261
Rousseau, Jean-Jacques 22, 30, 44, 45, 48, 70, 102, 103, 109, 128, 134–143, 147, 150, 162, 167, 175, 180, 194, 210, 213, 214, 221, 229, 232, 240–243, 307–313, 319, 322, 335, 365–368, 371, 372, 377, 383, 387

S-Ş

saf usûlî adâlet 179
Sánchez Vázquez, Adolfo 68
Schumpeter, Joseph 135–139, 142–144, 212, 234, 387
Sealey, Raphael 30, 261, 359, 360, 366, 373, 387
seçilmiş görevliler 236, 238, 248, 249
seçim sistemleri 162, 163, 171, 230, 274
seçme hakkı 231
Shils, Edward 351, 379, 387
Shoemaker, Robert W. 372
sınıf çıkarları 351, 352
sınırlı demokrasi 168, 184
siyahlar 22, 117, 135, 143, 202, 205, 275, 323
siyasa kararları 91, 353
siyasal çatışma 36, 41, 46, 175, 233, 235, 270, 300, 306, 308, 335
siyasal düzen 26, 39, 40, 47, 120–122, 133,

145, 208, 229, 230, 234, 236, 237, 304–308, 314, 315, 320, 323, 335, 350, 354
siyasal eşitlik 29, 40, 88, 109, 144, 194, 231, 245, 315, 328, 339, 340, 343, 350
siyasal kaynaklar 129, 145, 261, 268, 282, 288, 334, 339, 340, 344, 350
siyasal kültür 97, 102, 187, 188, 203, 205, 208, 256, 278, 280, 331
siyasal partiler 37, 43, 185, 190, 210, 236, 248, 287, 292, 293, 335, 352
siyasal topluluk 301, 313, 319–323
siyasa uzmanları 352, 354, 357
siyaset felsefecileri 21, 58
Skinner, B. F. 17, 67, 68, 82
sosyalizm 68, 320, 345
Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) 77, 135, 248, 277–279, 375
statüko 152, 153, 167, 168, 171, 351
Ste. Croix, G. E. M. de 38, 261, 359, 361, 373, 377, 387
Stepan, Alfred 372, 375, 385–388
Stephens, Evelyne Huber ve John 374, 375, 388
Still, Jonathan W. 370, 388
Şili 77, 187, 250, 256, 265, 277, 332, 363, 374, 379

T

tarafsızlık 152, 153, 154, 165
tarım toplumu 268, 269
tarihsel kanıt 283, 304
Taylor, John 44, 269, 374, 388
Tayvan 269
telekomünikasyon 356, 357, 358
temsili yönetim 44–46
Tocqueville, Alexis de 102, 183, 193, 214, 268, 269, 313, 331, 335, 378, 388
Tolstoy, Lev 59
toplumsal fayda 139
tüm dengelimsel argümanlar 26
türdeşlik (heterojenlik) 35, 271
Türkiye 250, 277

U-Ü

ulusal devlet 210, 211, 214, 228, 229, 230, 231, 233, 237, 239, 337
ulusal referandumlar 174, 204, 232
Unger, Roberto 364, 388
Uruguay 77, 187, 250, 256, 265, 277, 379
uzmanlaşma 76, 84, 93, 355
üniter sistem 205, 210, 214–219

V-W

Vanhanen, Tatu 254, 266, 374, 388
 Venedik 48, 78, 80, 92, 111, 112, 137, 140, 304, 312
 Venedik Cumhuriyeti 40, 78, 80, 92, 111, 304
 Venezuela 272–274, 277, 381, 384
 Walzer 364, 378, 388
 Walzer, Michael 321–323
 Ware, Alan 18, 372
 Warren, Earl 205, 370
 Webb, Sidney ve Beatrice 361, 388
 Weingast, Barry 169, 387
 Westminster modeli 170, 171
 Whig'ler 41, 45
 Wildavsky, Aaron 371, 388
 Wolff, Robert Paul 52, 56, 61–63, 362, 365, 387, 388

Wood, Gordon 318, 361, 378, 388
 Woodhouse, A. S. P. 48, 362, 365, 388

Y

Yack, Bernard 377, 388
 Yahudilik 99
 yargısal aktivizm 205
 yargısal denetim 169–176, 174, 203, 204, 205, 206, 208
 yarı-koruyuculuk 169
 Yeni Zelanda 163, 171, 173, 205, 231, 250, 269, 279, 369, 370, 373
 yerel özerklik 211
 yönetme bilimi 81, 82
 Yugoslavya 269, 320, 321
 yurttaş katılımı 35, 237, 241
 yurttaş milisleri 261, 262